

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MÕNINGAID TEOREETILISI LÄHTEKOHTI.....	6
2. UURIMISMEETODI KIRJELDUS	9
2.1. Eelteadmised.....	9
2.2. Osalusvaatlus	9
2.3. Intervjuuvormi valik	10
2.4. Küsimustiku koostamise printsiibid	10
2.5. Intervjuude läbiviimine.....	11
2.6. Intervjuude töötlemine.....	12
3.INTERVJUUDEANALÜÜS.....	14
3.1. Mõisted	16
3.1.1. Rahvatants	18
3.1.2. Folkloorne tants	19
3.1.3. Pärimustants.....	19
3.1.4. Seltskonnatants	19
3.1.5. Oma tants	20
3.2. Mõtteid eesti rahvatantsust	21
3.2.1. Eesti folkloorse tantsu tunnusjooned	22
3.2.2. Eesti rahvatantsu stiil laval	24
3.2.3. Valdavad võimalused praktiseerimiseks	28
3.2.4. Alternatiivsed võimalused praktiseerimiseks	29
3.3. Õppejõudude taust	31
3.4. Õpetamine	34
3.4.1. Õpetamise eesmärgid.....	34
3.4.1.1. Eesti rahvatantsu arengulugu	34
3.4.1.2. Rahvarõivaste tutvustamine.....	36
3.4.1.3. Huvi tekitamine “oma” vastu	36
3.4.1.4. Kirjaoskus ja terminoloogia.....	37
3.4.1.5. Kord tantsupõrandal	38
3.4.1.6. Nauding tantsust	39

3.4.1.7. Vabadus	40
3.4.1.8. Vabaduse rakendumine tantsus	41
3.4.1.9. Varieerimine ja improviseerimine	41
3.4.1.10. Looming folkloorse tantsu baasil	42
3.4.2. Õpetamise meetodid	44
3.4.2.1. Õppejõu taust õpetamismeetodite ja repertuaari valiku kujundajana	44
3.4.2.2. Kasutatav kirjandus	46
3.4.2.3. Terminite kasutamine õpetamisel	47
3.4.2.4. Näitlik materjal	49
3.4.2.5. Paikkondlikud eripärad	51
3.4.2.6. Varieerimine ja improviseerimine	52
3.4.2.7. Looming rahvatantsu baasil	52
3.4.2.8. Rahvatantsu tõlkimine tänapäevasesse keelde	53
3.4.2.9. Saatemuusika	54
3.4.2.11. Õppejõudude soovid	56
KOKKUVÕTE	58
ALLIKAD.....	59
LISAD.....	60
Lisa 1 Intervjuu küsimused.....	60
RESÜMEE.....	63

SISSEJUHATUS

Õpingud Viljandi Kultuurikolledži (edaspidi VKK) rahvamuusika erialal on mind viinud vajaduseni rahvakultuuri lahtimõtestamisele tervikuna, kus mitmedki esmapilgul üksteisest kaugenenud tegevusvaldkonnad põhinevad ühistel lähteideedel. Tants on suure osa instrumentaalse rahvamuusika sündimise, edasikandumise ja muutumise otsene stimulaator. Sellest tulenevalt on ka minu esmased kokkupuuted rahvatantsuga aset leidnud just saatemuusiku rollis olemisel.

Alates 2001. aasta sügisest olen ühena kahest õppejõust õpetanud VKK-s valikainet nimega “Oma tants”, mis omakorda on mind väga otseselt ja sügavalt pannud mõtisklema rahvatantsu olemuse, ajaloo ning praktiliste väljundite üle. Põnev, kuid kindlasti mitte kõige kergem viis teemasse selgust tuua, näis uurida nende inimeste mõtteilma ja kogemustepagasit, kes antud alaga siinsamas koolis juba aastaid tegelevad. Veelgi enam ajendasid mind kirjutama rohked ja sageli üsna intrigeerivad tähelepanekud mitmetes situatsioonides nii tantsija, pillimängija kui vaatelejana, erinevate inimeste (sh. ka kolledži tudengite) sellealased mõtteavaldused ja isiklikud kokkupuuted “muu ilma” rahvatantsualase tegevusega.

Minu eesmärk antud teemale pidama jäädes oli **luua selgust rahvatantsualaste põhimõistete lahtimõtestamisel ja tuua välja nelja õppejõu tähtsakspeetavad kriteeriumid, millel rajaneb eesti rahvatantsu õpetamine VKK-s.** Töö sihiks on leida üles võimalikud kattumiskohad ja erinevused õppejõudude vaadetes, et tuua välja hetkeolukord ja seda mõjutanud tegurid. Kuna on tõenäoline, et kõigi antud uurimuses osalenud õppejõudude seisukohad ja vaated aja jooksul muutuvad, ei pretendeeri antud kirjutis lõplikke järeldusi konstateerivale tulemusele.

Olen uurijana püüdnud säilitada kõrvaltvaataja rolli ja ühes sellega püüelnud objektiivsuse poole kogutud materjali analüüsimisel. Minu eesmärk pole selgitada, kellel on “õigemad” seisukohad või ajakohasemad vaated, vaid anda ülevaade ühe väikese ringi inimeste kogemuslikust ja ideelisest maailmast väga konkreetse tegevusala ümber. Käesoleva mõtte- ja kirjatöö ülesandeks on ka inspireerida lugejat antud teemal edasi mõtlema, et sellega koos kasvatada asjast huvitatute ringkonda.

Tulemuseni jõudmiseks olen kasutanud järgmisi töövahendeid: osalusvaatlus, poolstruktureeritud intervjuude läbiviimine ja analüüs. Käesoleva töö põhiosa moodustabki intervjuude käigus välja öeldud seisukohtade lahtimõtestamine analüüsiosas. Et edastada õppejõudude mõtteid moonutamata kujul, toon nad tekstis välja enamasti tsitaatidena.

Kuna minu rahvatantsualane kogemus baseerub praktilise tegevuse ehk tantsimise tasandil, on minu erialase terminoloogia tundmine napp. Sellest tulenevalt on töö üldine tekstikasutus pigem populistlik kui spetsiifiline, mis annab ka omamoodi eelise neile lugejaile, kes antud erialaga otseselt ei tegele.

Siinkohal tahaksin tänada eelkõige käesoleva töö peakangelasi – VKK rahvatantsuõpetajaid, kelle koostöövalmiduse ja avatuse tulemusena minu uurimus üleüldse võimalikuks osutus. Aitäh Heilile ja kõigile teistele, kel jätkus aega mind ära kuulata ning aidata!

1. MÕNINGAID TEOREETILISI LÄHTEKOHTI

Alljärgneva peatüki ülesandeks on tuua välja valik mõtteid ja teese, mis on aidanud mind teemade ning küsimuste moodustamisel ja sõnastamisel. Abimaterjali vajasin eelkõige selleks, et kasvatada oma teadlikkust rahvatantsu alal ja saada kinnitust seisukohtadele, milleni ise läbi praktilise tegevuse jõudnud olen.

“Rahvatantsu uurimisele ei ole kusagil eriti suurt tähelepanu pööratud ja seega ei ole ka sellealaseid teoreetilisi käsitlusi. Sagedasti on rahvatantsude uurimine jäänud ainult kogumise tasandile ja seegi tegevus pidas esmajoones silmas rahvatantsu harrastustegevust. Rahvatantsu ja seltskondlikku tantsu, mis polegi esitamiseks mõeldud, ei peetud nähtuseks, mis vajaks oma teooriaid või metodoloogiat” (Hoppu 1999, lk. 9).

Ülaloodud tsitaat tõestab kujukalt, kuivõrd keeruline on rahvatantsuvallas leida analüüsivaid teoreetilisi käsitusi. On küll hulgaliselt kogutud materjale tantsukirjelduste näol, kuid need ei anna edasi ühe rahva (või indiviidi) isikupära tantsulises eneseväljenduses ehk **esitusstiili**. Rahvamuusikaga tegeleva inimesena tean, kui palju nüansse lisandub muusikasse läbi erinevate esituste. Nn. noodikiri ei edasta muutusi dünaamikas, aktsentides ning karakteris ja sageli ei too ära ka kaunistusi ega intonatsiooni varieeruvust. Sama tendentsi võib täheldada ka tantsu puhul, kus esitus ei koosne mitte ainult sammuskeemide järgnevusest, vaid ka üldisest kehalisest hoiakust, emotsionaalsest pingestatusest, tantsijate omavahelisest suhtlemisest ja koostööst tantsimist saatvate muusikutega. Nimetatud kriteeriumite talletamine verbaalsete vahenditega on praktiliselt võimatu.

Viimase aja suurimaid edusamme esitusstiilide käsitlemises on välja töötatud Alan Lomaxi poolt.

*“Meie uurimus huvitus pigem sellest, **kuidas**, kui sellest, **mida** inimesed esitasid. Me ei püüdnud fikseerida sammude järjekorda ja muud sellesarnast, nagu mitmed tantsu ülesmärkimisviisid teevad, et teistel oleks võimalik tantse märkmete järgi reprodutseerida. Jäädvustasime stiili ja interaktsiooni raamistikku, mille sees nood järgnevused aset leiavad” (TMK 1988,nr. 2).*

*“Koreomeetrikas on peaeesmärk leida sidet inimese igapäevase liikumise ja tantsu vahel, et selle kaudu jagada kogu maailm laiemateks stiilipiirkondadeks. Koreomeetrikas ei püütud tantsu üksikasjalikuma kirjeldamise poole, vaid võeti välja tantsu **tähtsamad** jooned, mille põhjal määratleti stiil” (Hoppu 1999, lk. 12).*

Tänapäeval on olemas tehnilised vahendid, et tantsimise olukordi jäädvustada ja hiljem analüüsimise eesmärgil taastada (nt. video). See loob võimaluse eripärade ja tunnusjoonte täpsustamiseks ning esitusstiilide võrdlemiseks. Siit tuleneb aga järgmine probleem – **milliseid tunnuseid** tuleb silmas pidada, et iseloomustada stiili? Antud küsimuse esitasin intervjuude käigus ka õppejõududele, kui palusin neil nimetada eesti folkloorse tantsu ja lavale jõudnud rahvatantsu esitamise tunnusjooni. Selgus, et

tantsustiilide iseloomustamine on kõike muud kui lihtne ülesanne. Koreomeetrika kätkeb endas valikut kriteeriumitest, mille alusel kirjeldada erinevaid liikumisstiile.

“Kasutasime eelnevalt määratletud hindamissüsteemi nimega “koreomeetrika”, mis hindab läbi tantsu või kõigi antud kultuuri tantsude püsivaid üldjooni. Süsteem loetleb võimalusi kirjeldamiseks kehahoiakut ja kõige silmatorkavamalt kasutatavat liikumisvormi” (TMK 1988, nr. 2).

Nagu eelnevalt ka kirjutanud olen, huvitab mind rahvatantsu juures eelkõige selle **sisu** ehk informatsioon meie rahvast saatnud esteetiliste väärtuste ja kohanemisstrateegiate kujunemisest, muutumisest ning talletumisest. Koos muutustega ühiskonnas toimuvad muudatused ka ühiskonda peegeldavates kultuurivormides, sealhulgas rahvatantsus, ja – muusikas.

“/.../ Seltskondlik tants on ühiskonna struktuuri standardiseeritud nähtus ja seetõttu peab uurimus keskenduma sellele, kuidas tants toimib ja mõjutab ühiskonda. Keskne idee oli, et tantsumuutused on kooskõlas ühiskondlike muutustega” (Hoppu 1999, lk. 12).

“Vaagides, kuidas oleks kõige parem summeerida kümneaastast tantsukultuuride võrdlevat uurimist, mõtisklesin selliste väljendite üle nagu “muusikale seatud sotsioloogia”, “kultuuritüüp rütmis”, kõige olemuslikuma säilitamine”, “kohanemisstrateegiate kollaaž”” (TMK 1988, nr. 2).

Nii sügavate tantsusiseste muutuste analüüsini käesolev töö loomulikult ei ulatu. Pean oma eesmärgiks luua eeskätt pilt **hetkeolukorrast** läbi nende inimeste silmade, kes seoses oma igapäevase tööga eelpool nimetatud probleemidega kokku puutuvad. Alles seejärel on lootust jõuda oma uurimustes kaugemale.

2. UURIMISMEETODI KIRJELDUS

Käesoleva uurimuse läbiviimiseks olen kasutatud kvalitatiivset sotsioloogilist uurimismeetodit, mis on võrdlemisi uus nii Viljandi Kultuurikolledžis kui Eestis tervikuna. Seetõttu pean vajalikuks anda siinkohal lühiülevaate tööprotsessist ja vahenditest, mida kasutasin, et saada kokku antud uurimuse eesmärgi silmas pidades oluline sisuline materjal.

Alljärgnevalt toon tegevuste loetelu koos põhjenduste ja kirjeldustega. Iga eelnev talitus on oma olemuselt järgmist ettevalmistav.

2.1. Eelteadmised

Minu kokkupuuted rahvatantsumaailmaga tuginevad kogemustel saatemuusiku ja tantsijana erinevates spontaansetes tantsimise olukordades (nt. pidu, tantsuklubi). Õpingute jooksul VKK-s olen saanud ka rahvatantsualast koolitust, kuid seda siiski praktilise tegevuse pinnalt. VKK-i rahvatantsuõppejõududest oman kõige otsesemat kontakti Pille rahvatantsualase tegevusega (olen tema endine õpilane ja praegune kolleeg).

Et mitte jääda antud teemat uurides ühepoolseks ega kinni ühte konkreetsesse ideoloogia- ning tegevusmaailma, lõin enda jaoks lühiajalise osaluskogemuse kõigi VKK-s eesti rahvatantsu õpetamisega tegelevate õppjõudude tööga.

2.2. Osalusvaatlus

Aja, tunnigraafikute ja võimaluste kokkulangemiste tulemusena õnnestus mul kahe kuu jooksul külalisena viibida iga õppejõu 4 - 6 tunnis. Antud vaatlus- ja osaluskogemus aitas mul leida personaalseid vestlustemasid ning tõi esile abistavaid tähelepanekuid ja mõttealgeid intervjuuküsimustiku koostamiseks.

Kuna õpetatav tudengkond, tundide ülesehitus ja õpetamismetoodika oli iga õppejõu puhul erinev, tekkisid mul vaatluste käigus kohati raskused, et eristada olulist vähemolulisest.

Tulenevalt minu rahvatantsualastest kogemustest praktilise tegevuse pinnalt, ei suuda ma nähtut kindlasti mitte analüüsida kui “teadja”, vaid pigem kui “muidutantsija”. See loob omakorda teatavad piirid detailide märkamisel, kuid aitab seda enam aduda olukorda tervikuna.

Peetri ja Anne tundides olin nii vaatleja kui osaleja rollis, kuna nende poolt edasiantav repertuaar ning sõnakasutus olid mulle tuttavad ja ma sain oma kohalolekuga olla kasulik tunni läbiviimisele.

Vaatlustulemusi analüüsides ei keskendunud ma mitte arvustajarollile vaid püüdsin enese jaoks nähtut lahti mõtestada ning leida seeläbi avatud otsi personaalsete küsimuste tekitamiseks. End õppejõudude igapäevatöö ja õppeesmärke pühitsevate abinõude ning vahenditega kurssi viies eeldasin hilisemas vestluses ka enamat avatust ja teineteisemõistmist.

2.3. Intervjuuvormi valik

Käesoleva uurimuse läbiviimise vahendiks valisin poolstruktureeritud ehk avatud intervjuu. Viimane annab võimaluse teemasid piiritleda eelnevalt valmismõeldud küsimustega, kuid ei too vastajaile ette jäiku vastusevariante. Taoline intervjuuvorm on oma loomult paindlik ja soodustab loovate lahenduste leidmist vestluse käigus kooruvatele plaanivälistele probleemipüstitustele.

2.4. Küsimustiku koostamise printsiibid

Intervjuujuhendit koostades jälgisin eelkõige, et saaksin hilisemate, arvatavalt üsna laialivalguvate mõttearenduste käigus kätte vastused konkreetsetele ja töö eesmärgi silmas pidades olulistele küsimustele. Sellest tulenevalt suunan teemat laiematelt mõtisklustelt üha täpsemalt piiritletud informatiivsete, kuid süvenemist nõudvate

küsimuste suunas. Esitamisjärjekorra moodustamisel lähtusin põhimõttest, et saaksin intervjuueeritavaid ajendada mõtlema järk-järgult enam kontsentreerumist vajavate alateemade ja probleemide üle. Valitud teemad ei eelda pelgalt vastuseid, vaid on stimuleerivaks ettevalmistatud materjaliks edasistele mõttearendustele.

Kasutasin osalusvaatluse analüüsitulemusi, et iga õppejõuga tekiks isiklikum kontakt küsimuste kaudu, mis puudutavad igäihe õpetamisstiili või -süsteemi individuaalselt.

Küsimustik jaguneb kolmeks suuremaks ja analüüsi- ning keskendumisastmelt ebavõrdseks teemaderingiks:

2.4.1. Taustauuring

Eeldasin, et intervjuueeritaval on lihtsam olukorra ning teemaga kohaneda, kui ta ei pea kohe vestluse alguses hakkama sõnastama ja kaitsma oma sügavamaid ning tihti ka abstraktset laadi seisukohti, vaid saab pisut vabamalt mõelda tagasi oma varasemate isiklike kogemuste peale. Samas lihtsustavad mõningased teadmised õppejõu taustast hilisemate väljakujunenud vaadete adekvaatset mõistmist ning analüüsi.

Kaks järgnevat teemaderingi osutusid küsitluse praktilisel läbiviimisel omavahel tihedalt läbipõimunuks. Korrektsuse huvides toon nad siin eraldi välja nagu ka algses intervjuujuhendis:

2.4.2. Rahvatantsualased üldmõtted

Selle alateema skaala on üsna laialivalguv, kuid vältimatu, et teha üldse mingeid hilisemaid järeldusi.

Siia küsimusteringi kuulusid mõtisklused sügavamete erialaste probleemide üle: rahvuslik identiteet; rahvatantsu välised näitajad ja sisemised struktuurid, selle olemus ning väljendumise viis (minevikus, olevikus, tulevikus) jpm.

2.4.3. Õpetamise meetodid ja eesmärgid

Arutelud koondusid juba väga konkreetse probleemistiku ümber: isiklikud kogemused, eesmärgid ning raskuspunktid rahvatantsu õpetamisel; efektiivsete ja vähem toimivate

õpetamismeetodite analüüs (Eestis, VKK-s), problemaatilised teemad, mis kaasnevad tudengite suhtumisega õpitavasse materjali ning arutlused kohaliku õppekava ümber.

2.5. Intervjuude läbiviimine

Siinkohal annan lühikese ja informatiivse läbilõike küsitluse läbiviimise tingimustest, raskustest ning pakun välja ka isiklikku laadi kasutegurid, mis antud protsessiga kaasnesid.

Kokku vältas iga vestlus u. 1,5 – 2 tundi.

Esimene intervjuu oli arusaadavalt täis katsetusi ja kompimist tundmatul pinnal. Hilisemal lintide kuulamisel selgus, et konkreetselt ning arusaadavalt küsimusi sõnastada ja esitada polegi nii iseenesestmõistetav. Enne küsitlust on uurija peas selge teadmine, mida ta intervjuueritavalt ootab, aga vestluse käiku kujundab suurelt osalt siiski vastaja, seda eriti avatud intervjuuvormi kasutades.

Nn. esimene küsimustevoor kujunes plaanipäraselt sissejuhatavaks ja viis nii õppejõu kui minu ühisele mõttelainele. Küsimused polnud põhjalikku süvenemist nõudvad, pigem läks energia mälestuste sorteerimise ja korrastamise peale.

Enam kontsentratsiooni ning tähelepanu nõudsid teine ja kolmas teemadering.

Siin palusin vastajail lahti mõtestada rahvatantsualasesse mõisteterägastikku kuuluvaid termineid ning nimetusi, mis osutus keerukaks ja energiat mittesäästvaks nii õppejõududele vastamisel kui ka minule analüüsisosas. Järjekordselt leidis kinnitust tõsiasi, et olgu kollektiiv nii väike ja kitsast spetsiifikat kandev kui tahes – erialased mõisted on ikka konkretiseerimata ja tekitavad jätkuvalt arusaamatusi üksteise mõistmisel.

2.6. Intervjuude töötlemine

Ka järgmine protseduur jagunes tegelikkuses neljaks suuremaks alategevuseks. Olgu needki siinkohal kergelt edasi antud:

- 1) Intervjuude täpne mahakirjutamine
- 2) Olulise materjali eraldamine vähemolulisest, nn. müra, silmas pidades töö eesmärki(e)
- 3) Materjali temaatiline süstematiseerimine
- 4) Materjali isikuline süstematiseerimine
- 5) Materjali sisuline analüüs

3. INTERVJUUDE ANALÜÜS

Töö analüüsiosa ja mõttearendused põhinevad osalusvaatlusel tekkinud küsimuste ning intervjuude käigus laekunud informatsiooni töötlemisel, lahtimõtestamisel ja võrdlemisel. Olen lisanud ka omapoolseid kommentaare, mis on temaatiliselt piiritletud õppejõudude vastustest tulenenud probleemistiku raames.

Kuna tegemist on tekstianalüüsiga, kus sõnadele pole võimalik leida ühtset tähendust, siis ei võta ma endale ka vastutust teha intervjuude põhjal kaugeleulatuvaid üldistusi, vaid püüan tuua välja hetkel valitseva olukorra.

Materjali analüüsides pole ma arvesse võtnud isiklikes vestlustes tudengitega ilmsiks tulnud mõtteavaldusi ühe või teise õpetuse toimimise või mittetoimimise kohta.

Analüüsiosa koosneb viiest suuremast peatükist, milledest igaüks sisaldab juba konkreetset alateemat puudutavaid õppejõudude seisukohti ja minu poolt tekitatud laiemat diskussiooni probleemi ümber. Teemade kutsungid ning järjekord ei vasta intervjuu juhendis olnud alajaotusele, vaid on muudetud ja ümber paigutatud materjali hilisema töötlemise käigus.

Alustan analüüsiosa termineid lahtiseletava peatükiga, mis loob raamid edaspidise sõnakasutuse ühesemaks mõistmiseks. Sellele järgnevad intervjuueeritavate mõtisklused eesti rahvatantsu olemusest selle erinevate väljendusvormide iseloomustuse näol. Õppejõudude tausta toon lühidalt osas 3.3. ning jätkan sealt juba otseselt õpetamistegevust analüüsiva osaga.

Intervjuusid ja osalusvaatlusel nähtut analüüsides ja tsiteerides olen kasutanud salanimesid Anne, Peeter, Kati ja Pille, et rõhutada personaalseid erinevusi tõekspidamistes ning suhtumistes, vältides seejuures otseseid vihjeid konkreetse isikute suunas. Antud töö eesmärk ei ole mitte selgitada välja **kes** mõtleb, vaid **kuidas** ta mõtleb.

Iga õppejõuga olen teinud ühe intervjuu. Sellest tulenevalt ei viita ma tekstis kasutatud tsitaatide juures iga kord eraldi, vaid esitan andmed intervjuude tegemise aja, koha ja paiknemise kohta töö lõpus olevas allikate loetelus. Õppejõudude öeldut tsiteerides olen jätnud välja tekstivälised nähtused (köhatused jms.), kuid ei ole omalt poolt kohendanud lauseehitust ega sõnakasutust.

3.1. Mõisted

Et luua verbaalseid sildu teineteise mõistmiseks ja samas selgitada mõistete ühtseid ning erinevaid käsitusi ühe väikese inimgrupi ja tegevusala raames, tõin intervjuude käigus õppejõududeni rahvatantsualaseid termineid, millele otsisin igaühe individuaalset lahtiseletamist. Küsitatud mõistete valim põhineb ainenimetustel, mis peaksid kõige otsesemalt kajastama edastatava aine sisu ja olema seega üheseltmõistetavad. Viimane aga hetkel ei toimi – näitena võin siinkohal tuua samasisulise aine nimetamist VKK-i rahvamuusika ja huvijuht-loovtegevuse juhendaja õppekavas eri aegadel eri nimedega: “Rahvatants”, “Folkloorne tants”, “Oma tants” (teave pärineb intervjuuvälisest vestlusest Pillega). Ka osalusvaatlusel saadud informatsiooni põhjal selgus õppejõudude sõnakasutusest, et samanimeliste rahvatantsualaste üldterminite sisulist külge mõistetakse individuaalselt vägagi erinevalt. Sellest tulenevalt käsitlesin oma küsitluses

VKK-i erinevate erialade õppekavades välja toodud ainenimetusi rahvatantsualaste mõistetenä, et rõhutada põhiterminite mitte erialaainete lahtimõtestamist.

Et tulemus oleks haaratavam ja kompaktsem, toon selle siinkohal tabeli kujul (vt. tabel nr.1).

Kuigi mõistete tähendused on tihti ajutised ehk aja jooksul teisenevad, annab nende hetkeline kinnistamine võimaluse nimetatud muutumisprotsessi jälgida ja analüüsida.

Toon alljärgnevalt kokkuvõtliku pildi rahvatantsu õpetamist ümbritsevate põhimõistete mitmekesisest ja paindlikust mõistmise ning kasutamise areaalist. Terminite käsitlemist alustan trükisõnast leitud definitsioonidega, millele järgneb kokkuvõte õppejõudude vastustest mõistete lahtiseletamisel. Kui antud terminid olen kasutanud ka minu lisatud mõttearendustes, märgin ära omapoolse käsitle.

3.1.1. Rahvatants

Alustan mõistetealast selgitustööd kõige laiema määratlusega ehk küsimusega – mis on rahvatants? Toon alljärgnevalt ära erinevates trükistes ilmunud definitsioonid nimetatud termini lahtiseletamiseks.

“Rahvatants on rahvaloomingu liik, milles väljendatakse tundeid, mõtteid, elamusi, suhtumist jm. rütmiliste liigutuste ja muutuvate kehaasendite kaudu. Rahvatants on tekkinud ürgkogukonna liikmete ühisloominguna ning on algselt seoses maagiliste rituaalidega” (EE nr. 7 1994, lk. 681).

“Rahvatants on laiade rahvahulkade traditsiooniline koreograafiline looming, mis eksisteerib vahetus esitamises ning mida tema arenemise kestel kollektiivi poolt loominguliselt vormitakse” (Tampere 1975, lk.47).

Intervjuude käigus selgus, et mõistet “rahvatants” ei pea ükski õppejõududest sobivaks rahvatraditsioonist pärineva tantsuvaramu kokkuvõtvaks nimetuseks. Antud terminid peeti halvapääliseks ja mitmetähenduslikuks ning selle nimetamine tõi endaga kaasa pigem kujutluspildi uusloomingulisest kui folkloorsest tantsurepertuaarist. Siinjuures on äramärkimist vääriv Kati vastus, mis tõi antud mõiste all esile rahvatantsu välise külje ehk rahvarõivad. Nimetatud käsitus võib olla samuti kaudselt seotud kujutlusega lavalistele kriteeriumitele vastavast rahvatantsude esitamisest.

Erinevalt intervjueeritavatest kasutan käesolevas töös sõnaühendit “rahvatants” üldise mõistena, mis hõlmab endas **folkloorset materjali**, selle **töödeldud** vorme ja rahvalikul temaatikal põhinevat **autoriloomingut**.

3.1.2. Folkloorne tants

“Rahvaluule ehk folkloor on kultuuriliselt kokkukuuluva rühma sünkreetiline pärimus, milles on koos teadmised, kogemused ja esteetika. Rahvaluule kujuneb, püsib ja levib kommunikatsiooniprotsessis ning talle on omane pidev muutumine” (Jaago 1999, lk. 88).

“Folkloorne tants” on paljukasutatud mõiste, mille alla loeti kuuluvat nõ. vanavara ehk tantsulist materjali, mis on varemalt kogutud ja fikseeritud kujul muuseumiriulitesse või raamatutesse kinnistatud. Peetrilt lisandus ka käsitlus folkloorse tantsu tantsimisest kui mitte publikule esinemiseks mõeldud tegevusest.

Tulenevalt õppejõudude üldistest seisukohtadest piiritlen käesolevas töös folkloorset tantsu kui autentsest rahvatraditsioonist pärinevat tantsuvara.

3.1.3. Pärimustants

“Nii pärimus kui ka traditsioon on seotud kultuuri teatud vormide püsivusega, põlvest põlve kandunud kultuurivormidega” (Jaago 1999, lk. 74).

Pärimustantsu all mõistsid õppejõud kokkuvõttes repertuaari, mida on võimalik õppida otse traditsioonilise kultuuri kandjatelt. Sageli kasutatakse sõna “pärimus” kogu rahvakultuurist pärineva materjali koondnimetusena. Õppejõudude seletusest lähtuvalt muutub aga antud mõistet lahti mõtestades oluliseks pigem sõna “päritud”, mis eeldab materjali omandamisel vahetut kontakti inimesega, kellelt õpitakse.

3.1.4. Seltskonnatants

“Seltskonnatants on algusest peale olnud tervikuna meelelahutuse teenistuses, ta ei ole seotud kindlate kombetalituste ega kalendritähtpäevadega. Seega võiks ka rahvatantsu meelelahutuslikku osa käsitleda talupoja seltskonnatantsuna. On ju nii seltskonnatantsu

kui meelelahutusliku rahvatantsu ülesanne üks ja seesama – teenida inimesi nende lõbustushetkel. Rahvatants tervikuna on aga laiemas sisuga, sest peale meelelahutustantsude sisaldab mõiste rahvatants endas ka maagilisi, rituaalseid, akrobaatilisi ja immitatsioonitantsu, mille kasutusala piirdub teatavate kindlate situatsioonidega” (Torop 1995, lk. 9).

Seltskonnatantsude alla lugesi Kati, Anne ja Peeter kuuluvat kindla ajavahemiku jooksul (19. saj. keskpaik – 20. saj. algus) levinud tantsurepertuaari. Peetri ja Pille rõhutatud sõna “seltskond”, muudab mõiste tähendusampluaa omakorda laiemaks, kuna nimetatud ajavahemikule eelnenud ning järgnenud rahvatantsurepertuaar kannab endas samuti suurelt osalt kommunikatiivset eesmärki ja iseloomu.

3.1.5. Oma tants

Erinevaid tõlgendusi leidis küsitluse käigus uuem termin rahvatantsumaastikul – “oma tants”.

Kati välistas antud mõistet käsitledes sotsiaalse aspekti – “/.../ oma tants on tants, mida tantsin üksi ja ei näita teistele”.

Pisut leebema määratluse andis terminile Peeter, kelle seisukoht välistas küll esinemise, kuid mitte seltskondliku tegevuse võimaluse. Anne ei toonud intervjuu käigus esile oluliselt erinevaid käsitlusi mõistete “pärimustants”, “folkloorne tants” ja “oma tants” lahtiseletamisel – kõigi nimetatud terminite sisuks on “asi, millel on eesti põhi all”(Anne kasutatud väljend).

Tähelepanuväärse nüansi sõnapaari “oma tants” lahtimõtestamiseks tõi välja Pille, tähtsustades siinkohal tantsu **tunnetuslikku** poolt. Tema vastustest tuleneva informatsiooni põhjal võib kokkuvõtlikult pidada oma tantsu tantsimist pigem enesetunnetamise protsessiks kui kindla liigutuste skeemi täpseks järgimiseks.

Pille: “Mina olen mõelnud, et see on üks eesmärk, et need pärimustantsud ja folkloorsed tantsud kõik toimiksid, on ikka seda sama tunnetuslikkust, oma tunnetust alla vaja.”

Mõistete selgitamise protseduuri kutsub enamasti esile soov üksteist mitte võõriti mõista. Tihti jääb lõplik ja kõiki osapooli rahuldav seletus terminitele leidmata. Samas annab ülaltoodu nii mulle kui lugejale vajaliku pagasi, et suuta võimalikult adekvaatselt jälgida nelja õppejõu individuaalseid seisukohti ning üldiseid mõttearendusi.

3.2. Mõtteid eesti rahvatantsust

Ainelise ja vaimse rahvakultuuri eri vormidesse püsima jäänud mudeleid oskuslikult lahti kodeerides saame olulist informatsiooni nii rahva esteetiliste väärtuste kui kogu elukorralduse muutumiste kohta. Viimase mõistmiseks peame aga suutma määrata nimetatud mudelite tunnusjooni ja süvenema ainese olemusse. Ühe võimaliku vahendi konteksti mõistmiseks annab inimeste korrastatud rütmilisse liikumisse ehk rahvatantsu jäädvustunud tunnuste märkamine ning uurimine. Olgu eelnenud mõtte täpsustavaks kinnituseks alljärgnev tsitaat.

“Koreomeetrika kirjelduses võib kogu inimsugu vaadelda ühtse ja kõneka ilminguna inimese kohanemisviisist oma kultuuri abil. Õppides tundma tantsu, teadvustame samaaegselt ka tegevuse ja interaktsiooni tasandite muutusi. Tähendab, pädev tantsukriitika peaks tantsu vaatlema ka kui sotsiaalse ja kultuurilise konteksti osa. Siis ei saa tantsu enam pidada võluvaks lisandiks, mis on määratud kurnatuse turgutamiseks, vaid kõikidesse tantsudesse tuleks suhtuda tõsiselt kui kultuuri tuuma ühte osasse” (Lange 1988, lk. 15).

Käesolevas peatükis toon lugejani olulise teemaderingi antud töö terviklikuks mõistmiseks – nelja õppejõu mõtteid ja arusaamu eesti rahvatantsu olemusest, muutumisest ajas ning hetkel valitsevatest vooludest. Nimetatud alateemad annavad ülevaate üldistest ja individuaalsetest seisukohtadest küsimuste ümber – milles seisneb eesti rahvatantsu spetsiifika; kas, kui jah, siis milles on see hetkel hoomatav; millised kriteeriumid eristavad folkloorset tantsu lavale jõudnud rahvatantsust? Vastused ja vastamata jätmised loetletud küsimustele aitavad hilisemas õpetamise prioriteete ning vahendeid käsitlevas peatükis luua seoseid hetkeolukorra, üldise konteksti ja ideaalide vahel.

Kõige terviklikuma ülevaate saamiseks õppejõudude nägemusest eesti rahvatantsualasest üldpildist, valisin välja kaks enam esilekerkinud rahvatantsu suunda: folkloorne tants ja lavaline rahvatants. Lavalise rahvatantsu all mõistan käesolevas töös lavalt esitatavat folkloorset repertuaari, selle töödeldud vorme ja autoriloomingut, mis põhineb rahvalikul temaatikal. Intervjuude käigus palusin õppejõududel iseloomustada nimetatud nähtuste tunnusjooni ning esitamisstiili.

Alljärgneva mõtetekogumina toongi lugejani kokkuvõtte küsitluse tulemustest ehk laiemalt - rahvatantsuõpetajate sisevaatlused nende poolt õpetatavat distsipliini raamivast kontekstist. Lisan ka omapoolseid seisukohti ja esitan võrdlusmomente kahe erineva rahvatantsusisese väljendusvormi ning esitusstiili vahel.

3.2.1. Eesti folkloorse tantsu tunnusjooned

“Igal rahval on oma tantsimisviis, mis tuleneb tema maailmatunnetusest ja mõtteviisist ning väljendub eriomastes liigutustes, poosides, rütmides ja esituslaadides” (EE nr. 7 1994, lk. 681).

Selleks, et hankida teavet eestlasele omase tantsimisviisi ja selle taga peituva empiirilise ning ajaloolise kogemustepagasi kohta, alustasin kõige kaugemale ulatuvama rahvatantsusisese väljendusvormi ehk folkloorse tantsu tunnuste väljatoomisest. Vestluse käigus laekunud informatsiooni põhjal on problemaatiline määrata ühtseid eesti folkloorsele tantsule iseloomulikke tunnusjooni. Kuigi õppejõud väidavad, et eesti tantsul on olnud ja on kohati ka praegu oma spetsiifika, jäävad ühiste vastuseta küsimused – milles täpselt see “oma” ehk “eestilikkus” väljendub ning millistele materjalidele toetuda selle otsinguil.

Antud probleemi intervjuude käigus käsitledes sain järgmisi vastuseid:

Peeter: “Aga missugune on eesti tantsu hoiak? Me ei tea seda. Need, kes on praegu juba vanad tantsijad, nende tantsustiil on ka nõukogude ajast mõjutatud.”

Anne: “Kihnus ja Setus on ainsana veel säilinud kohalik eripära, muu on kõik tantsupeokultuur. Võtted on kunstlikult tuletatud autoritantsude jaoks. Need võtted ja seongud on väidetavalt meie tantsudes algselt olnud, aga see kõik on tinglik /.../ need peaks kujunema praegu, meist lähtuvalt, aga neid võetakse absoluutsetena. Eestis on praegu nii, et kui midagi õpetad, siis mõeldakse, et teismoodi ei tohi.”

Ülaltoodud intervjuukatketel põhjal järelتان, et olukord rahvatantsusisese identiteedi otsingul on üsna lootusetu. Kogu olemasolev materjal kannab endas juba otseseid ja valdavalt just uusloomingulisest lavatantsust tulenevaid mõjutusi – tehnilise meisterlikkuse taotlus, korrektne terminoloogia, fikseeritud ning täpne liikumisskeem.

Erandina on välja toodud kaks piirkonda – **Setumaa** ja **Kihnu**. Nimetatud paikades toimub veel järjepidev rahvatantsu edasikandumine vanemalt järeltulijaile, selle kasutusala pole enamasti piiritletud ega eesmärgistatud lavale või tantsupeole pääsemise nõuetega. Seega on seal veel säilinud ka **kohalik eripära**, mis väljendub spetsiifilises kehahoiakus ning ühtses ja äratuntavas tantsimise stiilis.

Kati: “Setus on säilinud see omavaheline distantne kõigepealt ja see omavaheline suhe ja seal on omapära olemas, aga siin seda minu meelest ei ole.”

Kati, Anne ja Peetri seisukohtadest lähtuvalt võib ülalnimetatud areaale lugeda Eesti mastaabis ainsateks paikadeks, kus kohalik tantsimise eripära on veel hoomatav ning seega ka põhjalikumalt uurimist vääriv.

Pille käsitus soosib siinjuures ka stiiliuuringuid ülejäänud Eesti rahvatantsumaastikul:

“Isegi tänapäeval peo olukorras spontaanselt tekkinud tantsimises sa näed, et ühes kohas tantsitakse teistmoodi ja teises teistmoodi. Käisime seal Jäneda kandis ja sa näed kohe ära, et terve rahvas seal nagu hüppab niimoodi, et mingi oma stiil on täitsa olemas veel. Et nii kaua, kuni need 70-aastased veel liiguvad pidudel, võiks seda täitsa üles korjata.”

See on materjal, mida saab hetkel veel pärimuse teel omandada. Pille leiab, et praegu ei pöörata eesti erinevate paikkondade tantsustiilide uurimisele piisavalt tähelepanu, kuna arvatakse, et väljaspool Setumaad ja Kihnu saart pole autentseid tunnusjooni tantsimises enam säilinud.

Pille: “Keegi lihtsalt ei tegele sellega praegu. Kui inimesed tulevad peole kokku ja võtavad tantsu kui meelelahutust, mitte kui esinemist, siis on selles tantsimises küll omapära täitsa olemas.”

Kuigi algul tundus eesti folkloorse tantsu stiili iseloomustavate omaduste leidmine lootusetuna, tõi paikkondlike eripärade käsitlemine intervjuude käigus õppejõudude

vastustesse siiski mõningaid märksõnu, mida sobiks kasutada ka üldisemalt: lihtsus, väline väljapeetus – seesmine kirk, mahasurutus.

Pille: “Ma olen näinud vanu tantsimas, aga nad on jube noored ja kirglikud et .. võibolla tegelikult mingi kergus, loomulik kergus ja rahu.”

Nimetatud tunnusjooned on varemaltki äramärkimist leidnud.

“Üldiselt on aga meie rahvatantsu laad lihtne, loomulik, ennastvalitsev ka kõige suuremas hoos. Seejuures elatakse ometi kõigele sisemiselt kaasa suurima pingega. /.../ Igal sammul peab aga tundma oma keha täielikku valitsemist ja hoogsat kaasaelamist ka aeglastes tegevusjärkudes, isegi paigalseismises” (Tampere, Põldmäe 1983, lk. 53).

Toetudes ülaltoodud tsitaadile ja intervjuutulemustele, võin eesti folkloorse tantsu stiili kokkuvõtlikult nimetada seesmiselt pingestatuks, mis füüsilises tegevuses ei väljendu mitte utreeritud vaid pigem kontsentreeritud liigutustena.

Oluline on siinjuures tähendada, et otseseid märksõnu või tähelepanekuid selle kohta, milles seisneb **eestilikkus** meie tantsus, mis eristab seda ükskõik millise teise rahva tantsulisest eneseväljendusest, keegi välja ei toonud. Küll aga leiti, et see on teema, mis vajaks edaspidi põhjalikumalt uurimist.

3.2.2. Eesti rahvatantsu stiil laval

Pille: “Aga seda ma märkasin ära, kui need kihnuvad panid mõnusasti seda tsõõri ja need keskmised, need mandri omad hüppasid seal keskel ja ma mäletan, et mul oli piilik. Seda tunnet ma mäletan, et ma kuulusin ka nende hulka, kes on mandrilt, aga mina märkasin ja nemad ei märganud.”

Eelmisest alateemast jäi kumama mitmed väiteid kinnitamaks, et eesti rahvatantsu tantsimise stiil laval erineb paljuski sellest, mismoodi on tantsitud ja tantsitakse tantsupõrandal. Olgu alljärgnevalt ära toodud mõtisklusi küsimuse ümber, mis on tantsus eneses ja selle esitamislaadis muutunud, et viimane oleks vaadatav lavalt ning kas, kui palju ja mil viisil on selles tulemis kajastunud folkloorse tantsu ideaalid ning stiil.

Peeter: "See oma või ehe kaob sealt ilmselt ära ja ta on niivõrd koolitatud tantsijale. Kui ta on proff ja ei kaifi seda oma esinemist vaid seda muusikat, aga selle saavutamine on peaaegu võimatu nende süitide puhul."

Intervjuutulemuste põhjal järeldan, et eetsi rahvatantsu on juba pikemat aega käsitletud pelgalt kui välist vormi, mis tavainimeses tekitab pigem võõristust – rahvatants on väljavalituile, kes endid esinemise eesmärgil treenivad. See omakorda mõjutab otseselt ka tantsijate hoiakuid, suhtumist ja esitusstiili.

Anne: "Kui on rahvatantsija seltskonnas, siis tavainimene ei lähe sinna ringi, kuna rahvatantsijad tantsivad väga välispidiselt seda. Nemad ju harjutavad, käivad trennis /.../ see kõik on üks higest nõretav tantsija ja kontsertprogrammi kokkupanemine."

Kati: "Rahvatantsu trenn on see koht, kuhu inimesed kokku tulevad ja tantsivad ja teevad ka füüsilist treeningut, et jaksaks kauem tantsida /.../ lähtudes sellest, mis on nende inimeste eesmärk."

Võrdlusena toon siinkohal kirjelduse autentsest folkloorse tantsu esitamise situatsioonist.

Pille: "See on ju nonsenss, kui sa mõtled vana külasimmani peale – ma tahan ühte naist kaelas hoida, ma ei hakka sellepärast trenni tegema, onju."

Üldine seisukoht on, et lavalt esitatav rahvatants peab olema tehniliselt puhas ja veatu, mille saavutamine eeldab esinemisele eelnevat treeningut. Folkloorse tantsu esitamissituatsioon ülaloodud kriteeriumitele vastama ei pea, kuna tantsimine toimub meelelahutuse ja sotsiaalse suhtlemise eesmärgil ning tegevuses pole arvestatud publiku sihikindla tähelepanuga.

Rahvatantsu eesmärk laval on pakkuda publikule meelikõitvaid ja põnevaid vaatamänge. Eesti folkloorne tantsurepertuaar pole oma loomulikus olekus piisavalt atraktiivne ning seetõttu tuleb kasutusele võtta erinevate autorite loomingulist fantaasiat nii uute tantsude loomisel kui rahvatraditsioonist pärineva materjali töötlemisel.

"Õieti meie rahvatantsu elemendid ei võimaldagi liigutuste laia ulatust, suurt akrobaatilisust, välist efektsust, näoilme ja žestide avarat mängu, nagu see on omane lõunamaiste tantsude temperamentsusele" (Tampere, Põldmäe 1938, lk. 56).

Pille: "Lavatantsus on hoopis teised hoiakud kui folkloorses. Traditsioonist seadesse sisse viidud elemendid on liialdatud ja muutuvad isegi koomilisteks /.../ utreeritud ja suuremaks tehtud elemendid."

Eelnenud alateema kokkuvõttes nimetasin eesti folkloorse tantsu autentse esitamise tunnusjoontena seismist pingestatust, mida väljendavad liigutused on pigem tagasihoitud kui ülepaistatud. Ülaltoodud mõttekatkete põhjal võin seega järeldada, et lavale jõudnud folkloorse tantsu töödeldud vormis nimetatud tundemärgid kaovad, kuna esile kerivad demonstratiivsed ja tehnilised kriteeriumid.

Eelmise alateema all käsitletud folkloorse tantsu esitamise tunnustena ei nimetanud ükski õppejõududest tantsijapoolset varieerimisvabadust. Küll aga tõsteti antud tundemärk esile käesoleva teema raames tõdemusena, et lavalt esitatav folkloorne repertuaar on vormilise kindlaksmääratuse tulemusena kaotanud variantide mitmekesisuse ja ühes sellega varieerimisvabaduse tantsija esituses.

"Minevikus tantsiti eeskätt iseenda, mitte niipalju pealtvaatajate pärast, seetõttu võis igaüks tantsuelemente üsnagi vabalt käsitleda, muidugi niipalju kui need ei takistanud üldist kokkutantsimist. Paljudel tantsudel on isegi põhielemendid täpsemalt välja kujunemata ja neid täideti pooleldi improviseerides. Selline vabadus on omalt poolt soodustanud tantsude varieerumist, vaba edasiarenemist ja uute tüüpide tekkimist" (Tampere, Põldmäe 1938, lk. 55).

Koos funktsiooni muutumisega on esitusest kadunud ka varieerimis- ja improviseerimisvabadus.

Kati: "Mina arvan ikkagi, et tavaeestlane ei ole selline, et ta võib vabalt improviseerida ja tunda ennast vabalt, kui esinetakse, tehakse kellelegi teisele, mitte iseendale. Kui minnakse lavale esinema, siis peab eestlasel olema teada, millal ta ütleb mingisuguse lause, sest vabalt ta seda ei ütle või siis ta peab olema väga selle sees, aga tavatantsijat selle sisse viia on väga keeruline."

Peeter: "Folkloorne tants laval on ikkagi juba mingisugusesse vormi pandud. Korduste arv ei tohi olla liiga suur, ta on matemaatiliselt juba ära jaotatud."

Oma olemuselt variantiderohke ja paindlik folkloorne tants sisaldab endas elemente, mis on saanud mõjutatud kultuurilisest ning sotsiaalsest kontekstist ja kinnistunud **traditsiooni**. Varieerimine ja improviseerimine (uute variantide loomine, säilitades tavast lähtuvaid hoiakuid ning liikumiste stiile) rahvatantsus eeldab seega traditsiooni tundmist ning tahet ja loomingulist potentsiaali ehk sisemist vabadust end selle kaudu väljendada.

Kati: “Tantsijal peab olema vabadus käes, vabadus nautida tantsu ka laval.

Tantsija peaks ka lavalt tantsima seestpoolt väljapoole.”

Antud intervjuukatke tekitas minus aga uue küsimuse – kuidas saavutada nimetatud vabadust tantsupeokultuurikeskses rakendus- ja õpetussüsteemis, mis pooldab kontrollitud ning fikseeritud elementide kindlaksmääratud järgimist tantsus? Sellele hakkab vastust otsima aga rahvatantsuõpetamise eesmärgid ja meetodeid kirjeldavas osas 3.4.

Küsimusele – millise materjali baasil luuakse autoritantsu, sain vastuse Peetrilt:

“Autoritantsu puhul määrab palju juba autori käekiri, tema lemmikvõtted või lemmiknipid. Tants sünnib võttes aluseks eesti tantsusammukesi ja luues sinna juurde midagi oma, isegi täitsa uusi samme, mida enne pole olnud, aga kui neid autorite poolt välja mõeldud samme hakatakse pakkuma eesti traditsioonile tantsu sammude pähe, siis ei ole see enam päris õige.”

Eelmise alateema all aset leidnud folkloorse tantsu tunnusjoonte nimetamisel kerkis esile mõteteahel, mis käsitles probleemi lavalise rahvatantsu repertuaarist folkloorsesse tantsu imbunud hoiakute ja esituslaadide ümber. Ülaloodud intervjuukatke kinnitab seega antud probleemi aktuaalsust. Sellest tulenevalt tõstan osas 3.4., mis käsitleb juba personaalseid õpetamise eesmärgid ja meetodeid, esile samatemaatilise küsimuse – kui oluliseks peavad õppejõud ise folkloorse tantsu ja lavale mõeldud repertuaari erinevuste selgitamist oma tudengitele?

Sõltuvalt demonstratiivsest eesmärgist, on lavalised kriteeriumid enamasti välised, mis intervjuude käigus ka äramärkimist leidsid.

Pille: “Ühe festivali ajal olid mul kihelkonnad seljas ja neil olid kõigil ühtemoodi ja ükskord enne esinemist ütlesid, et ära sina meiega tule, et sul on teistmoodi riided seljas.”

Anne: “Nii nagu paned rahvariided selga ja lähed lavale, nii kujutatakse kohe ette, et nüüd tuleb mingisugune .. ma ei taha küll ühegi tantsu nime öelda ega kellegi kohta halvasti öelda, aga .. selles mõttes autorite tants.”

Alateemat lõpetades toon ära põhilised väljendid, mida intervjueritavad kasutasid iseloomustamiseks lavalist rahvatantsu: ilus, treenitud, huvitav, atraktiivne, säärised ja sitsiseelikud, rivistus, võltsid hoiakud ning näoilmed, ületrimmitus, etendus.

Esinemiseks mõeldud rahvatants, sh. ka autorilooming, sisaldab endas küll folkloorse materjali ilminguid, kuid juba moondunud, ülepaisutatud ja tihti ka jäigastunud kujul. Selle tingivad kahe rahvatantsusisese väljendusvormi erinevad funktsioneerimiskeskonnad ning esteetiliste eelistuste lahknemine.

“Just vastuoksa sellele, mida soovitab Raudkats, tuleb tantsude elemente teha painduvamaks, tuleb neid vabastada kord traditsionaalseks saanud järjekorrast, tuleb teha nii, et me ei tunneks, et me nüüd sooritame mingisugust “numbrit”, vaid et me tantsiksime ilma mõtlemata: see on rahvuslik; see eest aga tundega, et on hea tantsida. /.../ Sest iseasi on ettekanne laval ja iseasi on seltskondlikult koosviibivate inimeste lõbu. Seda tuleb ükskord ometi lahus hoida” (Toomi 1983, lk. 46).

Viimase teema üle toimunud arutelu hõlmas kindla ajavahemiku piires esitatud ideaale ja nõudmisi lavarahvatantsu välistele kriteeriumidele. Käesolevas töös jääb aga vastamata küsimus – kas tingimused, mida seab publik rahvatantsule laval on aja jooksul muutunud; kui jah, siis jätkub küsimus, et millist lähenemist soosib praeguse ajastu maitse.

3.2.3. Valdavad võimalused praktiseerimiseks

Järgneva alateema sees toon ära kahe õppejõu (Pille ja Peeter antud küsimust intervjuude käigus ei puudutanud) nägemuse üldistest rahvatantsu praktiseerimise võimalustest Eestis ning nendest tulenevad probleemid sobivate ja meelepäraste väljundite leidmiseks.

Teema on otseses seoses ka õpetamise eesmärgi käsitlevas osas (3.4.1.) tõstatatud küsimusega - millised on rahvatantsu tantsimise võimalused väljaspool tantsutundi ehk perspektiivid ja stiimulid nimetatud valdkonnaga tegelemisel.

Anne: “Mul on kogemus, et kui ma huvikeskuses võtsin lapsed, viie – kuue aastased, siis mitte üks või kaks vaid mitmed emad küsisid, et mis tants see on, ega see ometi rahvatants ei ole? Kuidagi see rahvatants on nagu negatiivse mõjuga.”

Anne tõi intervjuude käigus valdava probleemina teravalt esile üldise negatiivse suhtumise rahvatantsu, mis on tingitud antud erialal tegutsevate inimeste liiga ühekülgsest ja enamasti tehnikakesksest rahvatantsukäsitlusest (füüsiliselt raskesti teostatav repertuaar). Viimane on põhjustatud rahvatantsuga tegelemise eesmärgist, mis kattub lavale pääsemise sooviga - enamasti on rahvatantsurühmade tegutsemise stimulaatoriks tahe jõuda rahvatantsupeole. Selguse huvides toon alljärgnevalt lugejani definitsiooni mõiste “rahvatantsupidu” lahtimõtestamiseks.

“Rahvatantsupidu – etendus, millel esinevad koos rahvatantsurühmad, rahva- ja puhkpilliorkestrid ning rahvalaulikud. Kava põhiosa moodustavad massiettekanedes loodud tantsud ja rahvatantsutöötlused” (EE nr. 7 1994, lk. 681).

Nimetatud ürituse ainuvalitsemine eesti rahvatantsumaasikul tuli välja ka intervjuudes räägitust:

Anne: “Praegune seis eesti rahvatantsumaastikul on raudselt läbi tantsupeokultuuri prisma /.../ harrastustantsijalik lähenemine ka tantsuõpetajate poolt.”

Lavale ja staadionile pääsemise eesmärgist tulenevalt toimub selektsioon ka üldiselt kasutatavas repertuaaris – millised nõudmised esitatakse tantsudele. Sellest tulenevalt

jääb paljuski kasutamata folkloorne tantsuvara, kuna viimane ei vasta oma autentses olekus lavalistele kriteeriumitele.

Kati: “Hetkel on Eestis põhilise tähelepanu all ikkagi autoritantsude õpetamine ja tantsimine. Kui on “Batica”- aasta, siis tehakse folkloorikava, kui tantsupeoaasta, siis tantsupearjastuse jaoks sobilikke tantse.”

Ülaltoodud seisukohta toetab ka Anne, kes tunnistab, et ei ole enam nõus oma tegevusega toetama süsteemi, mis toodab üha uusi ja tehniliselt järjest nõudlikumaid autoritantsu. Viimaste õpetamine ning õppimine ei piirdu vabatahtliku kooskäimise ja meelelahutusega vaid muutub sunduslikuks tantsude harjutamiseks.

3.2.4. Alternatiivne võimalus praktiseerimiseks

Eelnevat mõteteringi jätketes, esitasin õppejõududele järgnevad küsimused:

- Kas peale nimetatud tantsupidude ja folkloorifestivalide on eesti rahvatantsumaastikul välja tuua ka alternatiivseid võimalusi rahvatantsu praktiseerimiseks?
- Millised on stiimulid, mis motiveeriksid inimest tegelema **folkloorse** tantsuvaramuga?

Vastustes tõid kõik õppejõud esile vaid tantsuklubides (põhjalikumalt osas 3.3.) osalemise võimaluse, mille keskkond ja toimimismehhanism peaks looma soodsa võimaluse folkloorse tantsu loomulikule ning loovale rakendamisele.

Ometi märgiti siinkohal ka mitmeid põhjuseid, miks nimetatud institutsioon oma eesmärgi hetkel ei täida: kitsas repertuaar, liiga kinnistunud tantsuvariandid ja suletud ringkond inimesi, kes tantsuklubides osalevad.

Pille: “ Tantsuklubi on jäänud liiga piiridesse, ta peaks hõlmama rohkem erinevaid inimesi, et asi oleks elus /.../ Üheski tantsuklubis ei ole veel loomulikkust. Ikka on see tunne, et peab enne õppima.”

Tantsuklubides toimuv peaks olema pigem sünkreetiline sulam tantsude õpetamisest, õppimisest, tantsimisest ja elavast musitseerimisest, kui nimetatud nähtuste märkamine üksiktegevustena. Selline tantsimise olukord loob osalejale võimaluse viibida

terviklikus situatsioonis, olles kaasatud samaaegselt kõigi eelpool nimetatud komponentide pidevalt muutuvasse kulgu.

3.3. Õppejõudude taust

Igaühe isiklik kokkusaamine mingi eluvaldkonnaga on see alus, mille põhjal hiljem välja kujunenud avatud vaadetele ja kinnistunud seisukohtadele selgitusi leitakse. Järgnevas peatükis olengi kokkuvõtlikuna toonud lugejani olulised sõlmkohad, mis on mõjutanud igaühe edasist otsingute rada rahvatantsumaastikul.

Intervjuutulemused näitavad, et kolmel õppejõul (Kati, Anne ja Peeter) on olnud elu jooksul laiemas mastaabis kaks täiesti uut ning avastusterohket kohtumist rahvatantsumaailma erinevate väljendusvormidega. Lasteaiaaegsed rahvatantsurühmad ja tantsupeokultuur moodustavad ühe emotsionaalse, kogemusliku ning üsna selgelt piiritletud pagasi. Rahvakultuuri võrdkujud olid seega kõikvõimalikud autoritantsud ja lavastatud folkloorsed mängud – rahvakunst, mis teenib demonstratiivset eesmärki, aga ei eksisteeri otseselt elustiilina.

Kati: “Kui kooli ajal mina ise rahvatantsurühmas tantsisin, siis ega mina ei teadnud üldse, et midagi muud ka olemas on. Siis oli üks moodus, nii ta oli lihtsalt, see lavatants ja tantsupidu oli eesmärgiks ja ega siis ju folkloorseid asju eriti ei tehtud.”

Erinevalt ülalmainitud kolmest, on teistsugune Pille lugu, kelle kokkupuuted rajanevad kodust kaasa saadud killukestel rahvakultuurist kui elu loomulikust funktsioneerimisviisist: pillimäng, tantsimine ja laulmine kuulusid meelelahutuslike ning emotsionaalsete lisanditena perekondlike tähtpäevade tähistamise juurde.

Anne, Peeter ja Kati on erinevatel aegadel läbinud tantsualase stuudiumi Tallinna Pedagoogikaülikoolis. Viimase õpetussüsteemi peavad nad pigem konservatiivseks ning rahvatantsualast koolitust tehnikal põhinevaks. Meenutada on Ullo Toomi “piibel”

(nõnda nimetatakse Ullo Toomi koostatud kogumikku “Eesti rahvatantsud”) ning üldfüüsiline treening.

Anne ja Peetri õpiaegseid mälestusi analüüsides tuleb ilmsiks, et tookordne rahvatantsualane õpetus oli oluliselt kaugenenud selle loomuliku funktsioneerimise areaalilt ning jäänud oma tehnikakesksuselt liiga ühepoolseks.

Anne: “Eesti tants oli samasugune nagu karakertants, aga lihtsalt eesti aine”

Siinjuures jääb lahtiseks ka eesti ainese täpne määratlus, kuna viimane oli juba otseselt mõjutatud autori ja/või õpetaja nägemusest ning käsitlest.

Autoritantsukeskseteks jäävad ka Kati meenutused Viljandi Kultuurikoolis õpitud repertuaarist, millele lisandub rahvatantsu mõiste ja praktilise tegevuse erinevaid väljendusvorme mitte eristav käsitlemine.

Kati: “Ausalt öelda ega ma ei mäletagi enam, kui palju meil tegelikult folkloorset tantsu .. tegime kindlasti, aga kui palju, ma ei mäleta. See teadmine on tegelikult tulnud ikkagi viimase kümne - kaheteist aasta jooksul, mis on folkloor ja et see on midagi muud, et need on siiski erinevad asjad, et need ei ole kõik üks suur katel.”

Kati esimene ja tema edasist kujunemist oluliselt mõjutanud kokkupuude folkloorse tantsuvaramuga, tulenes vajadusest koostada folkloorikava 1989. aastal toimunud folkloorifestivali “Baltica” raames. Samast üritusest pärineb ka Kati esimene pettumus, kuna tema folkloorse materjali interpretatsioon ei vastanud toonasele žürii nägemusele.

“Keegi ei saa ju väita, et nii ei tehtud. Me ei tea, mis tegelikult oli, kuidas oli. Ja siis ma mõtlesin küll, et ei - see folkloor ei ole minu jaoks.”

Antud peatüki alguses nimetatud teine kohtumine on Peetri ja Anne puhul seotud kogumis- ning vaatlusekspeditsioonidel nähtu ja kogetuga.

Anne: “Ja sealt võib öelda, läks minu maailm lahti teise külje pealt. Sa võid küll olla oma arust suur pärimuskultuuri tegija ja eluaegne olija, aga see on ikkagi küllalt kunstlik kokkupuude, kui see on läbi tantsupeo ja

rahvatantsuliikumise. Kõige ehedam kokkupuude on ikka loomulikus keskkonnas.”

Õpetussüsteemi raskuspunkt asus seega juba töödeldud ning ajastu ideaalidest ja nõudmistest kantud repertuaaril. Ekspeditsioonid olid jäetud näitliku materjali staatusesse, kinnitamaks, et on olemas ka rahvatants, mille tegevuspaik ei asu laval.

Pille teekond rahvatantsumaailmas kujunes kõrvuti Kristjan Toropi õpetuste ja tantsuansambliga “Leigarid”.

“Mulle meeldis selle kambaga koos olla ja muidugi kes väga sümpatiseeris, oli Kristjan Torop. Ja tegelikult märkamatult hakkaski tema minu õpetajaks. Ütleme, et folkloori alal ongi tema minu õpetaja. Ta ei rääkinud mitte ainult tantsust vaid kõigest muust ka.”

Tema rahvatantsualast pilti on kujundanud ka ekspeditsioonid Setumaale ja Kihnu ning kokkusaamised erinevate rahvaste tantsijate ja tantsudega. Kõige kogetu kokkuvõtteks sündis Pille ja tema sõprade eestvedamisel **tantsuklubide liikumine**, mis sai alguse 1991. aastal Tallinnas.

Et antud mõistet lugeja jaoks lahti seletada, edastan siinkohal Pille nimetatud tantsuklubi toimimise kriteeriumid ja eesmärgid: vabatahtlik osalemine; elav muusika; tantsude õppimine eeskuju järgi; tantsude tantsimine (varieerimine traditsiooni piires); sotsiaalne läbikäimine. Hetkel on selle aktiivsemad toimumise paigad Tallinn, Tartu ja Viljandi.

Kogu käesolevat peatükki kokku võttes võib järeldada, et nelja õppejõu taustalugudes annavad tooni kaks põhilist ja oma olemuselt vastandlikku teekonda rahvatantsumaastikul:

- rahvatantsualase koolituse läbimine Tallinna Pedagoogikaülikoolis ja selle õpetussüsteemi iseärasustest tulenevad tõekspidamised. Kokkupuude ühe kitsa käsitleusega rahvatantsust.
- rahvatantsu olemuse individuaalne avastamine läbi vaatluse ja vabatahtliku ning aktiivse praktilise tegevuse. Kokkupuude erinevate käsitlestega rahvatantsust.

Ülaltoodud liigutust ei saa loomulikult võtta absoluutsena, kuna sinna lisanduvad ka intervjuu käigus nimetamata jäetud personaalsed suhtumised ja kogemused.

3.4. Õpetamine

Järgnev peatükk annab analüütilist laadi ülevaate erinevatest võimalustest, vahenditest ja ideaalidest rahvatantsu õpetamisel Viljandi Kultuurikolledžis. Õpetamise eesmärged ning meetodeid kajastavas analüüsiosas olen peale intervjuukatkete kasutanud ka õppejõudude koostatud aineprogrammidest välja tulnud seisukohti.

Esmalt käsitlen küsimusi: millised on õppejõude püstitatud eesmärgid; kus asub õpetamise raskuspunkt; milline on see aine ja empiiriline pagas, mille kolledži lõpetanud tudeng rahvatantsualase koolituse käigus peaks omandama?

3.4.1. Õpetamise eesmärgid

Rahvatantsuõpetuse peamine ülesanne on anda ülevaade olemasolevast tantsuvaramust – tunda erinevaid samme, hoiakuid, esitusstiile ja osata nende vahel orienteeruda ja varieerida. Siia lisanduvad veel iga õppejõu spetsiifilised nõudmised, mis sõltuvad tema isiklikust taustast, kontingendist, keda õpetatakse ning milles nähakse õpetatavate võimalusi ja väljundeid eesti tantsuga edasi tegeleda.

Antud analüüsiosa vaatevinklisse jäävad põhilised erinevused ja igäühe individuaalsed eelistused ning põhjendused eesmärkide valikul – millised on õppejõudude poolt tähtsakspeetavad ideaalid, mis läbi rahvatantsuõpetamise tudengi maailmapilti ja suhtumist rahvakultuuri peaksid kujundama ning rikastama.

3.4.1.1. Eesti rahvatantsu arengulugu

Eesti rahvatantsus on aja jooksul toimunud funktsionaalseid ja sellest tulenevaid stiililisi muutumisi.

Oluline roll orienteerumisel rahvatantsumaailmas on ülevaate omamisel kogu senisest aja- ning arenguloost, mis annab võimaluse eristada rahvatantsu erinevaid väljendusvorme ja leida märke otsestest ning kaudsetest mõjutustest.

Rahvatantsuajaloo erinevates etappides orienteerumist tähtsustasid eesmärgidena Kati ja Anne, kes leidsid, et tulevastele tantsuõpetajatele ei piisa ainuüksi folkloorse materjali või selle juba töödeldud poole tundmisest.

Anne: "Eesti tantsus on väga palju sahtleid, need kõik tuleb noore inimeseni viia."

Siinjuures pidasid mõlemad õppejõud oluliseks just folkloorse ja uusloomingulise rahvatantsu erinevuste tunnetamise aspekti.

Anne: "Eesti rahvatants ei ole ainult üks suur pada. Seal on palju erinevaid nišše ja valdkondi."

Kati: "Eesmärk on ikkagi see, et mis asi see eesti tants minu jaoks on, et seda siis tudengitele edasi anda. Vot seesama, et me kuskilt tuleme, et meil on need juured all ja ühesõnaga - anda see vabadus kätte, et kui ma tean, mis asi miski on, siis ma saan selle pealt ka edasi minna. Et ma ei saa ka seda eesti tantsu pidi kuidagi edasi minna, kui ma ei tea seda põhja, need sammud ja see kust ma tulen ja mis on olemas olnud enne meid ja jõuda sinna tänapäeva välja. Et ta saab aru, kui ta siit koolist läheb, et on olemas üks asi, mis oli ammu enne meid ja teine asi, mis on siis tekkinud juurde inimeste arusaamade ja arenguga ja meie ühiskonna muutustega, et see autorilooming ja tantsupidude traditsioon, et miks ta selline on. Minu jaoks on oluline see teadmine ja silmaring, et need põhiasjad kätte anda, aga see on paraku minu arusaam sellest asjast. Kuidas nemad seda võtavad ja millised järeldused teevad, see on juba nende asi."

Tudeng peaks rahvatantsualase koolituse läbinuna suutma eristada folkloorset tantsu ja autorite loodud või töödeldud repertuaari ning oskama nimetada märksõnu iseloomustamiseks eesti rahvatantsuajaloo erinevaid etappe.

Kuna eelmises peatükis käsitletud rahvatantsualased üldmõisted on õppejõududel omavahel kokku leppimata, võib nendevaheliste erinevuste väljatoomine õpetamisprotsessis jääda segaseks ka tudengite jaoks. Nimetatud probleemi toobki

intervjuu käigus esile Anne, kes leiab, et sel teemal oleks vajalik kõigi rahvatantsuõpetajate vaheline koostöö.

Pille ja Peeter oma tundides autoriloomingut ei tutvusta, kuid peavad siiski oluliseks juhtida tähelepanu moonutatud hoiakutele, mis on “põrandarahvatantsu” juurdunud seoses pikaajalise lavarahvatantsu juhtpositsioonil olemisega eesti rahvatantsumaastikul (Mõiste “põrandarahvatants” toon sisse vastandina mõistele “lavarahvatants”, mida mitmed õppejõud intervjuu käigus kasutavad).

3.4.1.2. Rahvarõivaste tutvustamine

Aine “Eesti tants” eesmärkide alla mahub ka ülevaate andmine eesti rahvarõivaste paikkondlikest erinevustest ja kandmise spetsiifikast.

Kati: “Tantsuinimese seisukohalt on tähtis see, et ta teaks, mis riie on kust kohast ja millega ta kokku käib. Mis on Põhja-Eestile, mis Lõuna-Eestile iseloomulik. Ei pea täpselt teadma neid mustreid ja triibustikku, aga üldiselt.”

Rahvarõivaste tundmist ja regionaalsetes eripärades orienteerumist nõuab rahvatantsude esinduslik ehk publikule ettekandmiseks mõeldud suunitlus.

Lisan siia omaltpoolt mõtte, et tundes nii rõivastuse kui tantsude paikkondlikke iseärasusi, loob see uue võimaluse põnevaks uurimuseks – tuua välja paralleele sama regiooni tantsuvariantide ja rõivaste omapära vahel.

Pille ja Peetri öeldust ei väljendu vajadus siduda tunni ülesannete hulka rahvarõivaste ajaloo ning paikkondlike iseärasuste tutvustamist. Siinkohal on põhjuseks jällegi erinevad suunitlused - mis eesmärgil ja kellele rahvatantsuõpetus toimub. Tulevasi tantsuõpetajaid ja koreograafe ootavad ees rahvatantsurühmad ning ühes sellega kõikvõimalikud folkloorifestivalid ja tantsupeod, kus väline külg määrab oluliselt tulemuse ning koos sellega kogu rühma staatuse. Pille ja Peetri õpetus ei ole suunatud potentsiaalsete esinejate jaoks vajaliku teadmistepagasi kasvatamisele.

3.4.1.3. Huvi tekitamine “oma” vastu

Rahvatantsuõpetamise olulise missioonina toodi välja üldise huvi tekitamine kogu rahvakultuuri vastu tervikuna, et äratada tudengites soovi selle kaudu ennast leida ja

teostada. Antud eesmärki pidasid oluliseks oma intervjuudes märkida Pille, Peeter ja Anne, kes kinnitasid, kuivõrd tähtis on panna inimesi “oma” otsima ning leitud seejärel edasi kandma. (mõiste “oma” alla kätken rahvusliku identiteedi tunnetamist).

Anne: “See kool peaks andma tudengile oma tantsu tundmise ja tahtmise selles väljenduda.”

Pille: “Et nad tahaksid seda asja edasi kanda. Ei pea üldse palju tegema, lihtsalt tahad.”

Peeter: “See kõik võibki algul olla pisut pinnapealne. Aga tähtis on, et paljud inimesed kannaksid edasi seda sama pisikut, võibolla lõpuks jõuab see kõik ka sügavamale.”

Tudengite esmast vastuvõttu õppejõudude pakutavale rahvakultuurilisele ainesele peeti enamasti passiivseks. Õppejõud leidsid, et läbi lihtsate ja kaasakiskuvate tantsude on hea võimalus tuua neid lähemale rahvakultuuri põnevatele ning sügavatele saladustele. Peeter tõi vastustes esile ka võimaluse “oma” leidmiseks läbi tantsu saatva rahvamuusika.

“Sisemine missioonitunne nii lapsi kui ka täiskasvanuid oma rahvalikule muusikale lähemale tuua just läbi väga lihtsate ja kaasakiskuvate tantsude. Et nad hakkaksid võibolla tõsisemalt süüvima, just kuulates seda muusikat, et mitte ainult tümps pole oluline vaid ka näiteks rahvamuusika.”

Muusika seotust tantsimisega on raske üle tähtsustada – muusiku valitud tempost sõltub tantsulise liikumise intensiivsus ja esitusstiil. Seega on rahvamuusika oma funktsionaalsuses rahvatantsu lahutamatu kaaslane – märgates muutusi ühes läbi teise, oleme lähemal objektiivsete järelduste tegemisele.

3.4.1.4. Kirjaoskus ja terminoloogia

“XX sajandil tekkinud Eesti “tantsukiri” tingis ka erilise tähelepanu terminoloogiale, vajaduse rahvatantsu oskussõnastiku järele” (Aassalu 2000, lk.3).

Rahvatantsualase terminoloogia tundmist tulevastele tantsuõpetajatele peeti oluliseks, kuid selle kasutamist tantsude edasiõpetamisel jäid katma erinevad arvamused.

Kati käsitus antud küsimuses peab terminoloogias orienteerumist tähtsaks nii tantsukirjelduste lahtikodeerimise kui tantsude edasiõpetamise eesmärgil.

Kati: “Kui ta läheb siit koolist välja, ta peab neid põhiasju teadma, neid põhisammustikke, terminoloogia peab tal olema selge, et ta oskaks seda asja õpetada edasi, eks.”

Ülejäänud õppejõudude arvamus soosis terminoloogia õpetamist tantsukirjelduste lugemisoskuse ja mõistmise vajalikkusel, kuid rõhutas tantsude edasist õpetamist, kasutamata erialaseid oskussõnu.

Peeter: “Tantsijatel oleks terminoloogiat vaja nii palju, et nad suudaksid tantsukirjeldustest aru saada. Edasiõpetamisel ei tohiks nad neid kasutada.”

Siinjuures tõstatas Peeter küsimuse (mis antud töö raames jäi vastamata) - mil viisil õpetada keerukaid autoritantse ja tantsuseadeid, kasutamata spetsiifilist keelt erinevate hoiakute, sammude ning liikumiskombinatsioonide selgitamiseks?

Liigselt terminoloogiale rõhku asetades jääb püsima oht muutuda rahvatantsu õpetades liialt tehnikakeskseks, mis omakorda pärsib tantsu tunnetusliku poole märkamist. Kui õpetamise eesmärk on läbi tantsu jõuda äratundmiseni sellest, mis on “oma”, siis ei piisa ainuüksi tantsu tehnilise poole (nt. sammud, võtted) käsitlemisest.

Anne: “Ma olen kuulnud, et väljamaal käies on tudengid jäänud hätta. Et sa oled selle algõpetuse saanud ja ei ole edasi läinud, siis see läheb sul ju meelest ära, see ei ole sinu oma. Nii nagu matemaatika – sul lähevad võrrandid meelest ära. Aga tants, kui ta ei ole sul nii sees, et see on sinu teadmine ja hoiak, siis ta ei toeta sind elus. Ma arvan, et see on ikka suuresti ka see sinu selgroog, eneseteadvus.”

Ülaltoodud tsitaati aluseks võttes toon siinkohal välja omapoolse kogemuse – tantsu õppides jäädvustuvad erinevad liigutused kindlamini nii mällu kui mootorikasse, kui need on pika aja jooksul teadlikult oma kehas läbi tunnetatud.

3.4.1.5. Kord tantsupõrandal

Eesti tantsul on tänapäeval mitmeid eriilmelisi väljundeid, millest tooksin esile järgmised:

- rahvatants kui inspiratsiooniallikas loomingu teostamisel,

- rahvatants kui atraktsioon,
- rahvatants kui vorm elada ennast välja tantsupõrandal,

Pille leiab, et praegusel ajal on tantsimiskultuur ebakorrekne ja spontaansetes tantsimise olukordades ei teki tantsupõrandal korda ega koostööd. Seega on tema eesmärk panna tudengeid läbi “oma tantsu” (vt. osa 3.1.5.) teineteist tantsus respekterima.

Pille: “Püüan tudengeid kutsuda rahulikule tantsule, aga noored inimesed arvavad tihtipeale, et kirg saab ainult siis välja tulla kui kõvasti vehkida.”

Rahu ning seegmine pingestatus üheaegselt on tajutav ka jälgides tantsivaid setu või kihnu naisi ja tüdrukuid. Sealjuures säilib tantsupaaride vahel alati ühtlane ja üksteisega arvestav ruumijaotus põrandal. Pille püüdlus ongi, et tema tudengid suudaksid säilitada rahu ja mõnutunde tantsus, leides kontakti iseenda, oma partneri ning teiste tantsijatega ruumis.

Anne, Kati ja Peeter nimetatud eesmärgi oma intervjuudes esile ei toonud.

3.4.1.6. Nauding tantsust

Palju rõhutati vestluste käigus, kuivõrd oluline on, et tudengeid ennast tantsides hästi tunneksid - eesti rahvatantsu naudiks. Tekstist käisid läbi sõnad “nauding”, “fiiling”, “kaif”, “fluidum” ja “vabadus”. Kuna eesti folkloorne tants ei ole oma välistes ilmingutes kuigi keerukas ja selle tehniline teostus ei nõua suuri füüsilisi pingutusi, siis langeb seda suurem rõhk tantsija meeldivale enesetundele tantsus ehk tantsurõõmule.

Pille: “Ma ütlesin ju ühele oma tudengile ka, et kui sa mulle vaatad otsa ja ma näen, et su nägu ja keha tantsib ja sa ühtegi liigutust ei tee, ma panen sulle viie. Üks on see, et ma oled niivõrd selles tantsus ja muusikas sees, et piisab otsa vaatamisest ja ma näen, et see inimene on juba kaasas. Aga see väljendub täiuslikult muidugi siis, kui ta ka liigub selles.”

Peetri nägemus on, et rahvatantsust tunnevad mõnu pigem need tudengid, kes otseselt tantsu ei õpi (VKK-i kontekstis). Põhjuseid on palju, olulisim aga tantsutudengite liigne koormus ja keskendumine tehnilistele kriteeriumitele.

Peeter: “Süda ikka valutab selle eesti tantsu pärast, kuidas ka tantsukas jõuaks välja sinna tuumani ja hakkaks kaifima seda lihtsat tantsu.”

Vahendid, kuidas taolist naudingut ja vabadust tantsus saavutada, on samuti erinevad. Pille leiab, et üks “Oma tantsu” eesmärke on keha vabastamine ja väärivate hoiakute loomulik kujundamine ning koos sellega ka heaolu tundeni jõudmine rahvatantsu sees. Peetri seisukoht tähtsustab siinkohal muusika tunnetamise osakaalu tantsimisel – kui tudengid suudavad nautida muusikat, siis kandub see tunne üle ka tantsimise protsessi. Samuti toob ta välja seose tantsimise kui seltskondliku tegevuse, sellest tuleneva tantsijatevahelise ühtsuse ja heaolutunde vahel.

Peeter: “Tantsus on kõik inimesed võrdsed. Kui kõik koos käest kinni tantsivad, siis tekibki juba fluidum ja feeling.”

3.4.1.7. Vabadus

Oluline märksõna on “vabadus”. Vabadus tantsus eeldab nii keha ja liigutuste läbitunnetamist kui orienteerumist rahvatantsu vormilistes väljendusvahendites (vabadus iseenesest välistab kristalliseerunud vormi) ehk teisisõnu - vabaduse tantsus annab isiklik kontakt muusika, oma keha ning traditsiooniliste liikumiste tundmine ja tunnetamine. Kõige kulminatsioon peaks olema sisemine nauding tantsimisest, mis kajastuks ka liigutustes. Vabaduse saavutamiseks tantsus on mitmeid võimalusi – orienteerumine terminoloogias, skeemides ja vormis ning oma keha ja muusika kooskõlastamine ning tunnetamine.

Kati: “Ütleme need sammud ja suhted ja vot seesama terminoloogia ja mõisted ja need asjad kõik kokku annavad selle vabaduse tunnetada, et ma võin vabalt ja mõnuga tantsida. Et raskuspunkt ongi tegelikult see, et kuidas seda tantsijani viia, et ta naudiks seda, mis ta teeb. Minu eesmärk pole mitte see, et ta selle, teise või kolmanda asja ära teeks vaid see, et ta tantsiks seda seestpoolt välja. Kuidas viia see liikumine, see tants üldse inimeseni, et ta sellest mõnu tunneks ja naudingu saaks, sest kui ta naudib ise, naudib seda ka publik. Aga seda on raske inimeseni viia, et ta hakkaks seda asja nautima iseendas.”

Pille: “See oma tants ongi nagu minu sees ja ma tantsin ta välja, mitte nii, et ma olen õppinud ära vahendid, mingisugused hoiakud, et ma nüüd nende kaudu lähen, vaid see tuleb minu seest see tants. Selleks ei olegi vaja mingeid võtteid ega asju võtta.”

Kahe õppejõu eesmärk on sama – viia tudengeid võimalikult lähedale tantsu tunnetuslikule läbielamisele, mis lähtub igäihe isiksusest ning suhtestumisest traditsioonilise materjaliga; nägemus vahenditest eesmärgi saavutamiseks, aga erinev.

Palju on antud töös olnud juttu lavalise rahvatantsu ja folkloorse tantsu erinevast funktsionaalsusest. Kuna rahvatantsud, mis on mõeldud esitamiseks laval, on tavaliselt omandanud kindla välise vormi, siis vabadus neid tantsides seisneb pigem teadmises juba eelnevalt paika pandud motiivide järjestusest ning nõutavatest hoiakutest.

Folkloorne tantsuvara ei kätke endas nii kindlaid reegleid, kuna viimane on oma olemuselt variantide- ja seega ka võimalusterohke ning paljuski puudub tõestusmaterjal kinnitamaks, kuidas “tegelikult” oli (antud sõnakasutus pärineb intervjuust Katiga). Seepärast on iga tantsija individuaalne lähenemine nii füüsilisel kui emotsionaalsel tasandil folkloorse materjali taasesitamise üks olulisemaid ilmetajaid.

Pille: “Tahaks, et inimesed oleksid ilusad ja vabad läbi viima seda, mida nad tahavad. See loovus tegelikult, et näidata seda mitmekesisust.”

3.4.1.8. Vabaduse rakendumine tantsus

Eelnev alateema lahkas rahvatantsuõpetamise eesmärgidena oluliseks peetud tantsija suutlikkust ja vabadust kasutada rahvatantsus oma loomingulist pagasit. Selle praktiliseks teostamiseks toodi välja kolm võimalust: **varieerimine** olemasolevate variantide ehk traditsiooni piires; **improviseerimine** ehk uute variantide loomine spontaanse tantsimise olukorras, moonutamata traditsioonist lähtuvaid hoiakuid; folkloorse materjali **töötlemine** või kasutamine inspireeriva allikana koreograafilises loomingus.

Järgnevalt toon lugejani mõttearendusi teemal varieerimine, improviseerimine ja looming folkloorse tantsu baasil ning selle olulisus õpetamisprotsessis.

3.4.1.9. Varieerimine ja improviseerimine

Rahvatraditsioonist pärineva tantsuvaramu ja muusika oluline iseloomustav omadus on variantide rohkus ning esitusstiilide mitmekesisus. Seega on oluline folkloorseid tantse õpetades panna tudengeid tunnetama materjali paindlikkust ja koos sellega soodustada nende loomingulist lähenemist ainese edaspidisel kasutamisel.

Anne: “Ma tunnen, et minu tunnist nad peaksid välja minema nii, et ma ei peaks enam ütlema, et tee nüüd nii.”

Tantse üles märkides fikseeritakse üks kindel esitusvariant ja -olukord. Rahvatantsude õpetamine tuginebki peamiselt taolistel üleskirjutustel, mida ei tohiks siiski võtta absoluutsetena, kuna see pärsib tantsu loomulikku edasiarenemist ajas.

Pille: ”Tantsimine on ka seisma jäänud või see stiil /.../ ta on jube kinni jäänud sellesse mudelisse ja see asi ei ole nii kaugele jõudnud, et inimesed saavad aru, mis asi on tantsimine.”

Folkloorsete tantsuvariantide tundmine ja vabadus nende vahel varieerida, loob aluse improviseerimiseks spontaansetes tantsimise olukordades. Improviseerimise all pean silmas traditsioonilise tantsuvariandi ümberloomist ehk uute variantide tekitamist tantsimise käigus, säilitades eesti folkloorsele tantsustiilile iseloomulikke hoiakuid. Täpsemalt – improviseerimine kui omapoolsete variantide komponeerimine traditsiooniliste tantsude baasil.

Varieerimis- ja improviseerimisoskuse arendamist läbi folkloorse materjali tundmise töö oma õpetamise eesmärgina esile Pille.

Pille: “Nad on just need inimesed, kes ei vaata kogu aeg ringi, mis teised teevad ja ei tee täpselt järgi, vaid nad saavad tantsu nime kuuldes ise juba looma hakata ja lähevad tantsu ja muusika järgi. Et see tants oleks omamoodi väljaelamise võimalus, et ei jääks mudelisse kinni.”

Anne, Kati ja Pille töid antud teema juures välja ka tantsusaatja ehk pillimängija funktsiooni varieerimise esilekutsujana – kui varieerib muusik, peaksid seda suutma ka tantsijad, järgides pillimeest. Kati toob siinkohal näitena muusiku varieerimise erinevate labajalavalsi teemadega, mis peaks omakorda kutsuma esile impulsi variantide kasutamiseks ka tantsija tegevuses. Viimast olukorda iseloomustab ta kui elavat varieerimise situatsiooni, mis kaasab endas nii muusiku kui tantsija samaaegse loomingulise osalemise protsessis.

3.4.1.10. Looming rahvatantsu baasil

Tantsutudengitel peaks olema võimalus peale rahvatantsusisese varieerimise ja improviseerimise kasutada folkloorsest tantsuvaramust pärinevat ainet ka inspiratsiooniallikana loominguks teistes tantsužanrites (nt. moderntants). Siin on olulisteks mõjutavateks teguriteks autentse materjali sügavuse tunnetamine ning hea stiilitaju.

Varieerimise, improviseerimise ja uusloomingu vahele täpset piiri tõmmata on keeruline. Kinnistunud osa improvisatsioonist võibki juba olla uusloominguline lisand tantsuvaramusse.

Kõik intervjuueeritavad tõid rahvatantsuõpetamise sihina esile loominguilisuse arendamise läbi folkloorse materjali tundmaõppimise. “Oma tantsu” programmis seisab eesmärgina loova suhtumise arendamine tantsus, oma loomuliku tantsustiili leidmine. “Eesti tantsu” ainekava kinnitab, et läbitud aine kulmineerub tantsutudengi isikliku rahvatantsunägemuse väljendumisega loometöös, mis vormub rahvatantsuseade või – süidina. Eesmärk on üks, selle realiseerumise vormiline külg aga sootuks erinev.

Asudes intervjuueerimise käigus antud probleemi juurde, sain teema kohta erinevaid lähenemisi. Kati ja Anne seisukoht soosis omaloomingut seniselt antud teadmiste rakendamisenä kindla projekti raames, kus loomingu tulemuse vormiline külg on eelnevalt kokku lepitud (süit, tantsuseade). Looming toimub folkloorse ainese töötlemise ja edasiarendamise kujul.

Anne: “Üks osa ongi oma tantsunumbri tegemine. See ongi see, et panen oma mõtte tööle, olen saanud põhja alla ja nüüd lähen.”

Kati: “Kuna meil põhisammud on läbi võetud, siis tahaks ka mõelda, mis nende sammudega nüüd edasi saab teha või mis annabki selle vabaduse, et kui ma tean – mis ma saan siis sellega edasi teha, kas ja kuhu ma võin teda arendada.”

Teine lähenemine on omaloominguliste variantide tekitamine spontaanse tantsimise olukorras. Pille ei pea eesmärgiks mitte uusloomingut vormiliselt fikseeritud kujul, vaid loominguulist lähenemist tantsimisele ja tantsudele protsessi osana tantsimise ajal (tantsuklubi või peo olukorras).

Pille: “Ma tahan, et minu tudengid jõuaksid sinnamaale, et nad teaksid küll neid mudeleid, aga nad oleks nendest üle. Et neil oleks lusti loominguliselt seda tantsimist jätkata, et mõelda kasvõi uusi tuure “Aleksandrale” või “Subotale”.
“

Peeter lisas, et tantsutudengite loominguline töö võiks rajaneda erinevate tantsustiilide ning -aineste omavahelisel sidumisel. Sel juhul lakkab eesti rahvatants olemast niivõrd asi iseenesest, lisades pigem omanäolisust ja sügavust noorte koreograafide loomingusse. Viimane eeldab aga ainese põhjalikku tundmist nii sammustiku kui muusika ja liikumiste läbitunnetamise tasandil.

“Üldiselt peaks ka stiliseerimisel teadlikku vahet tegema ehtsa rahvatantsu ja järeloomingu vahel, kus meil need piirid väga tihti segatakse” (Tampere, Põldmäe 1938, lk. 54).

3.4.2. Õpetamise meetodid

Kui eelnev osa kajastas nelja õppejõu püstitatud rahvatantsuõpetamise eesmärkide ja eelistuste kogumit, siis järgneva peatüki sisuks on samu eesmärke rakendavate vahendite väljatoomine ning vestluse käigus ilmnenud probleemide ja võimalike lahenduste lahtikirjutamine.

Rahvatants, nagu ka rahvamuusika, on haridussüsteemi raamidesse paigutatunud üsna hiljuti. Rahvatraditsioonist pärineva ainese järjepidev edasikandumine vanemalt lastele on katkenud (va. Setumaa ja Kihnu). Sellest tulenevalt on oluliselt muutunud ka traditsioonilisest kultuurist kantud materjali edasiõpetamise ja kasutamise meetodid. Probleemne on folkloorse ainese edasiõpetamise jaoks sobivate vahendite leidmine (nii tantsus kui muusikas), kuna viimasele tehniliste parameetrite kaudu lähenemine ei anna edasi tunnetuslikke ja stiililisi tasandeid. Siinkohal tuleks ehk mõtiskleda küsimuse üle – mil viisil on rahvatantsu õpetamine toimunud **enne** viimase rakendumist haridussüsteemi?

“Kuuldes inimest tantsima õppivat, peab Jaak ikka naerma, sest mispärast ei õpi nemad ka magama? Meil on küll elurõõmusid, miks siis veel õppida rõõmus olema?” (Berg 1987, lk. 192)

Peatüki lõppedes ei selgu mitte kinnistunud vastused küsimusele, mis meetoditega oleks ainuõige õpetada rahvatantsu, vaid tõdemus, kuivõrd avatud ja eripalgeline on arusaamade kogum ühe väikese kollektiivi sees.

3.4.2.1. Õppejõudude taust õpetamismeetodite ja repertuaari valiku mõjutajana

Käesoleva töö alguses tõin välja intervjuude käigus selgunud murdepunktid, mis on mõjutanud õppejõudude valikuid ja hilisemaid tõekspidamisi. Järgnevalt otsingi seoseid minevikukogemuste ning hetkel õpetamistegevust ülalhoidvate põhimõtete ja praktiliste väljundite vahel.

Anne ja Kati tausta ning kogemustepagasit on mõjutatud ning täiendanud rahvatantsuõpingud Tallinna Pedagoogikaülikoolis, mille õpetust pidasid nad ise autoritantsude- ja tehnikakeskseks. Mõlemad õppejõud kinnitasid, et nende õpetamisstiil ja meetodid on aja jooksul paljuski muutunud – tundlikumaks ning üha enam folkloorsele repertuaarile põhinevaks. Oma taustast lähtuvalt peavad nad oluliseks eesti tantsu all kajastada kogu rahvatantsuajalugu – folkloorist tänapäevani.

Anne: “Ma tulen sellest ajast, mil eesti rahvatants võrdus ükskõik, millise autoritantsu nimega. Praegu tunnen, et ei tahaks üldse anda seda, aga ma tunnen, et peaks ikka andma, sest tudeng peaks ikkagi orienteeruma keskkonnas.”

Anne väidab, et peab hetkel olulisemaks siiski folkloorse ainese põhjal õpetamist, kuid kolledžisse tulles oli kaalukauss pigem autoritantsude poole peal.

Repertuaari ja õpetamismeetodite valik on peale isikliku taustmaterjali otseses sõltuvuses ka tudengitest, kellega töötatakse – milline on nende omavaheline koostöö ning huvi õpetatava vastu.

Kati: “Mul ei ole ka selge, kuidas see kõige õigem peaks olema, sest minu jaoks on oluline lähtuda ikka nendest tudengitest praegu. Nii nagu ma õpetasin

eelmisel korral (1996), niimoodi ma ei tee üldse, ma teen hoopis testmoodi, otsides neid variante ja võimalusi, kuidas oleks huvitavam. Ma ei saagi öelda, et nii peaks, ma ei tea, minu jaoks ei ole seda, et nii peab. Tähtis on, et tudeng saab põhja alla, aga et kuidas läheneda, see lähtub rohkem nendest, kellega sa töötad. Eesmärk on muidugi, aga kuidas sinna jõuda, sõltub hetkeolukorrast.”

Anne ja Kati rahvatantsutunnid täituvad repertuaariga ajaliselt väga laia amplituudis, mis omakorda suurendab ka oluliselt õppejõudude vastutust selgitustöös “mis on mis” (eelpool nimetatud vahetegemine autentse ja muudetud tantsu vahel). Tähtis on, et tulevaste tantsuõpetajate pilt eesti rahvatantsu ajalisest ja funktsionaalsest mitmekesisusest ei jääks segaseks ega vastuoluliseks.

Peetri poolt antav aine erineb sisuliselt nii “Eesti tantsust” kui “Oma tantsust” eeskätt seeläbi, et tema ülesanne ei ole edastada põhjalikke teadmisi paikkondlike ja ajaliste muutumiste kohta rahvatantsumaailmas ja tema aine ei sea tudengitele ka otsest nõuet omaloomingu teostamiseks rahvatraditsioonist pärineva tantsuvaramu baasilt. Sellest tulenevalt on Peetri õpetatav repertuaar pigem rahvalik ning tuleneb otsestest kokkupuudetest eelmise sajandivahetuse tantsudega kogumisretkel Hiiumaal ja hilisemast seotusest tantsuklubide liikumisega.

Peeter: “Kui nüüd konkreetseks minna, siis mina ei pea seda mitte folkloorseks tantsuks vaid tantsud, mis baseeruvad rahvalikul muusikal, mis ikka rajaneb minu kogemusel, mõned asjad on ka tantsuklubist juurde tulnud. Ikka need eelmise sajandi alguse tantsud. Ma olen meelevaldselt teinud ka lihtsustusi, toonud sisse partnerivahetusi. Et kui see tudeng läheb mingi kollektiivi ette, et tal oleks mingi sissemängitud komplekt muusikat ja valik tantse, mida ta saab kohe vajadusel kasutada.”

Pillel puudub rahvatantsu õppimise kogemus koolis, seega ei pärine tema kasutatavad meetodid otsestest õpetamissüsteemist ja selle poolt esitatud nõudmistest repertuaarile. Pille peab enda õpetamismetoodikat mõjutavaks ning kujundavaks kõige enam kogemusi, mille on saanud lastele folklooritunde andes – tantsude õppimine võtab aega, tulemuseni võib sageli jõuda nii laste kui täiskasvanute puhul ka läbi “pullitamise”.

Pille: “Kui ma varem vaatasin neid tantsukaid seal tantsuklubides, kui nad pulli tegid, mulle ei meeldinud see, et kas nad ei suuda tantsu nautida või /.../ aga praegu ma mõtlen, et olgu kohal ja kasvõi pullitagu ja tulgu veel ja veel ja ükskord jõuab asi kohale.”

Pille peab oluliseks mõjutajaks ka rohket kokkupuudet “muu ilma” rahvatantsude ja -tantsijatega, nende tegevust jälgides ja nendega koos tantsides (“muu ilm” – riigid väljaspool Eesti Vabariiki). Kõigest nimetatust tulenevalt on tema rõhuasetus tantsude õpetamisel asetunud tantsimise tunnetuslikule tasandile (enesetunne tantsus, improviseerimisvabaduse rõhutamine).

Pille: “Need jutud on ka kõik parasjagu udused. Ühelt poolt ma ütlen, et mul on igas asjas füüsiline kogemus. Mingitel põhjustel olen seda analüüsinud ja see on mulle pähe kinnistunud ja seda ma ka edasi õpetan. Kui keegi ütleb, miks sa seda teed – ma olen näinud seda. Mõne jaoks ei ole see põhjendus, minu jaoks praegu on. Et ma olen näinud ja ma usun.”

Kokkuvõtteks võin öelda, et taust rahvatantsuõpetamise ümber VKK-s on üksjagu kirju, mis omakorda loob potentsiaali õppejõudude vastastikuseks teineteisetäiendamiseks.

3.4.2.2. Kasutatav kirjandus

Rahvatantsualasest kirjandusest kasutavad kõik õppejõud H. Tampere ja R. Põldmäe kogutud materjale raamatust “Valimik eesti rahvatantse” ning H. Tampere “Eesti rahvapillid ja rahvatantsud”. Anne ja Kati töötavad sellele lisaks ka K. Toropi koostatud “Eesti rahvatantsu oskussõnastiku” abiga, mis sisaldab rahvatantsualast terminoloogiat ja skeeme liikumiste, sammude, hoiakute, kujundite jms. lahtikodeerimiseks.

Ullo Toomi kirjutatud ja koostatud raamatuid Anne ja Kati õpetamise abivahendina enam ei kasuta, kuna viimased sisaldavad endas kindla ajastu pitserit ning seavad ühes sellega rahvatantsuõpetamisele jäigad raamid.

3.4.2.3. Terminite kasutamine õpetamisel

Erialaseid mõisteid kasutavad verbaalselt tantsude õpetamisel Anne ja Kati (paralleelselt praktiliste näidetega), mis on tingitud ajaliselt laiahaardelise repertuaari käsitlemisest ning õpetamise eesmärgist – tulevastele tantsuõpetajatele vajaliku

metoodilise pagasi kindlustamine. Siinjuures on aluseks K. Toropi “Eesti rahvatantsu oskussõnastik”.

Kati: “Tudengitel oleks huvitavam, kui nad ei peaks lihtsalt tampima kuiva teooriat. Aluseks on ikka seesama oskussõnastik /.../ iga uue sammu kohta saab ju võtta ka kohe vastava tantsu, et see, mis kinnistub ajju, kinnistuks ka jalgadesse.”

Läbi terminoloogia praktilistele liigutustele lähenemist peab Anne siiski komplitseeritud meetodiks rahvatantsu õpetamisel, kuna üks liigutus ei kätke endas mitte ainult füüsilisi muutusi kehas, vaid ka välise hoiaku seesmist läbitunnetamist, mida verbaliseerida pole paraku võimalik. Siia lisan näitena rahvatraditsioonis toiminud tantsude ja muusika õppimise visuaalsel ning kuuldelisel teel, mis võimaldas tabada üldist stiili ja vaba ning loovat rakendumist õpitavale.

Eelmises osas oli juttu üleskirjutatud tantsuvariantide (nii folkloorsete kui töödeldud tantsude) fikseeritud olekust, mis kirjeldavad ühte konkreetset juhtumit ja seega ei ole päris õige seda absolutiseerida. Järgneva tsitaadi põhjal tuleb antud probleem selgelt esile:

Kati: “No tegelikult kasvõi seesama “Hiiu valsi” hüpakammgi – ma pean nõudma, et see asi oleks nii nagu ta raamatus tegelikult kirjas on ja nii on teda kogu aega ka õpetatud. Aga kui ma tahan tantsida seda “Hiiu valssi” niimoodi folkloorset, et ma tunnen ennast mõnusalt ja vabalt, siis ma võibolla ei peaks täpselt nii tegema nagu terminoloogia nõuab. Need on nii spetsiifilised asjad ja kõigini vist ei jõuagi.”

Olukorra muudab veelgi keerulisemaks tõsiasi, et folkloorse materjali (rahvatantsud, -pillilood) üleskirjutuse või transkriptsiooni puhul on tegemist juba vahendaja subjektiivse sekkumisega ainese edastamisel, mis tähendab, et tõeliselt täpse ja autentse teabe võime omandada siiski üksnes visuaalsel või kuuldelisel teel otse originaalesitajalt õppides.

Kati: ““Hiiu valss” kui tants selline on olemas ja seal on just niimoodi, et mees läheb mööda maad ja põlv üles ja /.../ Kas see mehe jalg tegi nii, et pöid on sirgu ja enne maha astumist, peaaegu viimse hetkeni ja siis läheb alles kand maha, eksole .. vaevalt küll, aga nii on ta terminoloogias kirja pandud ja nii me

peame nõudma ja tudengitele teda õpetama. No selles suhtes on see tants ju ammu üles kirjutatud, keegi kuskil on ta terminoloogiasse sisse pannud ja pannud seal kõik omad nõksud juurde. Nii, et ei saa võtta, et see on üks-ühele tõene, tegelikult, vanast folkloorist.”

Antud tsitaadi põhjal järeldan, et rahvatantsu õpetades ei ole võimalik taastada autentset varianti ainuüksi kirjelduse vahendusel. Seega ei saa üleskirjutuse täpse järgimise nõue olla ka eesmärgiks omaette. Kõige adekvaatsema arusaama sellest, kuidas “tegelikult” oli/on, saame otsese jälgimise ning jäljendamise teel.

Viimast mõttekäiku toetab Peeter oma seisukohtadega meetoditest, mil viisil peaks toimuma rahvatantsude õpetamine: kirjakeelelähedasemad tantsude kirjeldused, et ka mittetantsu inimene saaks neid kasutada; õpetamisel vältida spetsiifilist terminoloogiat ning seletada “inimlikus keeles” (väljend pärineb Peetri sõnakasutusest); näidata liigutused, hoiakud ja liikumised praktiliselt ette või kasutada viimaste demonstreerimiseks tehnilisi vahendeid (nt. video).

Peeter: “ Asi on liiga idiootseks aetud. Ma saan aru, eriti tänapäeval, kui nad loovad neid autoritantse, kuidas on üldse võimalik kirja panna kõiki neid liikumisi. Ja proovi siis muusikas ära lahata iga takt, see on võimatu tegelikult. Ainult video baasil peaks tegelikult see toimuma, et tõesti ma näen videost ja loen, mis seal kirjas on, ainult nii on võimalik.”

Ülaltoodud mõtetering kajastas tantsutudengite rahvatantsualase õpetamise toimimiseks valitud vahendeid ja nende poole suunatud poolt- ning vastuargumente. Teiste erialade tudengitele rahvatantse õpetades ei tegele ükski õppejõud lavalise rahvatantsu tutvustamisega ega kasuta õpetamisel erialast terminoloogiat.

Pille kasutab rahvatantsualast kirjandust pigem kui abivahendit “piltide” meeldetuletamiseks (“pildid” rajanevad erinevate tantsimisesituatsioonide vahetul nägemisel ja kogemisel).

Pille: “Isegi tavaline inimene saab tegelikult sellele pihta, kui tal on pilt taga, kui tal on mingi ettekujutus sellest tantsust olemas. Mina ise vist tantsin ainult nende piltide pealt, ma pole vist ühtegi tantsu kirjelduse järgi õppinud.”

Otsene isiklik viibimine spontaanse tantsimise olukorrast (nt. pidu) annab inimesele kogemuse situatsiooni terviklikkusest – tantsimine koos teda ümbritsevate komponentidega (kontakt muusiku ja tantsijate vahel, tantsijatevaheline sotsiaalne läbikäimine jms.), mille läbi tants lakkab olemast iseseisva objekti staatuses ning jääb meelde pigem osana tervikust. Nimetatud olukordades kannavad tantsimine ja teda ümbritsevad tegevused endas eesmärki areneda edasi ja kohanduda, sõltuvalt situatsioonist, ruumist ning seltskonnast.

Pille: “Mind huvitab Eesti, suure tähega, inimeste, tavaliste inimeste, tantsuprobleem. Et ikka ma vaatan näiteks tantsuklubis ja ka “Oma tantsu” tunnis, kuidas inimesed ennast tunnevad, kui mõnel jääb kuskile teise viirgu minemata või /.../ vaata, kuidas ta ennast tunneb – kõik muutub kohe. Et kuskil on mingi väike haigus sees, et oi - ma tegin valesti! See valesti tegemise hirm on nii suur.”

Seega on probleem üldine - rahvatants on oma lõbustusliku talitluse praktiliselt kaotanud (va. Setumaa ja Kihnu) ning suurem osa õpetusest toimub kindla eesmärgi raames – enamasti harjutatakse tantsupeole saamise suunitlusel. Repertuaari ja funktsiooni muutumine on kehtestanud omad nõudmised ka rahvatantsu õpetamisele - tantsu jõudmine lavale eeldab puhtust liikumistes ning ühtset vormi. Kirjapilti fikseerituna loob ta üsna paindumatu materjali, nii tantsijale kui õpetajale. Probleem seisneb jällegi varieerimis- ja improviseerimisvõimaluste vähesuses, millest tulenevalt muutuvad tantsusisesed tegevused “õigeteks” või “valedeks”.

3.4.2.4. Näitlik materjal

Eelneva alateema all tõin lugejani väite, et suuliselt edasikanduvate rahvatraditsioonist pärinevate valdkondadega käivad kaasas kriteeriumid, mida verbaalsete vahendite kaudu edastada pole võimalik. Tantsu seisukohast vaadatuna kuuluvad nende hulka stiili, hoiakuid ning emotsionaalset tasandit puudutavad täheldused.

Viljandi Kultuurikolledž kui “oma kultuuri kool” (Viljandi kultuurikolledž 20. 02. 2002) soosib folkloorse materjali võimalikult originaalilähedast edasikandumist, mis omakorda esitab nõudmisi ka õppejõududele, kes rahvatraditsioonist pärineva repertuaari vahendamiseks siin koolis tegelevad. Neil tuleb leida võimalikke olukordi, milles tudengid saaksid jälgida ning jäljendada autentseid esituslaade.

Anne: “Kõige ehedam kokkupuude on ikkagi loomulikus keskkonnas. Tähtis on just see, et tudengitel oleks võimalus vahetuks kontaktiks kultuurikandjatega.”

Kuigi intervjuude käigus toodi sageli esile seisukoht, et valdav osa eesti rahvatantsumaastikul kuulub lava – ja autoritantsude pärusmaale, on kohati siiski säilinud veel võimalus kogeda ka folkloorse tantsu esitamist tema loomulikus funktsioonis - Setumaal ja Kihnus. Ka selle võimalusega käivad kaasas mõningad komplikatsioonid.

Pille: “Kuidagi vägivaldne on kahekümnese kambaga Kihnu minna ja öelda, et nüüd vaadake /.../ Aga samas peab neid õpetama nägema. Üks võimalus on kasutada olemasolevat videomaterjali.”

Videomaterjali puhul jääb tudengil saamata siiski emotsionaalne kontakt üldise olukorra, muusiku ja teiste tantsijatega. Samas annab audiovisuaalsete arhiivimaterjalide analüüs tudengile kogemuse jälgida tantsimist kõrvalt ning õppida märkama stiili iseloomustavaid nüansse.

“Enamikel juhtudel on koreograafid huvitunud esitusest ja stiililistest muutustest, kuna need on tantsukultuuri tuum nagu ka koreograafia selgus. Film on hindamatu abivahend, et analüüsida paljusid erinevaid liikumistiile. Filme- või videolinti on osavalt kasutatud ka etnokoreograafia õpingutel. Film on ka väärtuslik abivahend tantsu õpetades, näidates õpilastele liikumistiilide mitmekesisust, et nad sellest teadlikud oleksid ja anda neile võimalus hakata ise liikumist üles märkima” (Tahvonen 2001, lk. 9).

Ainuüksi jälgides ei ole aga võimalik täielikult tabada tantsu tunnetuslikku tasandit, mille edasikandumise täiuslikum meetod on **kõike ise läbi tehes**, ideaalis **koos** pärimuskultuuri kandjaga.

Otsene kontakt pärimuskultuuri kandajaga võib toimuda ka viimase jaoks võõras ehk kunstlikult tekitatud situatsioonis, kuid nimetatud võimaluse puhul on suurem oht mitte märgata või tajuda stiililisi ja tunnetuslikke erinevusi.

Pille: “Eelmisel aastal ma kutsusin Õie Sarve, aga see on ka jälle raske – sa kutsud ühe inimese oma olukorrast täitsa välja .. see on raske sellele, kelle sa

kutsud ja ka kogu ülejäänud seltskonnale, sest see haakumine ei pruugi üldse toimuda. Jääb selline mulje, et mis siin siis nüüd teistmoodi oli?”

Kati ning Anne pidasid oma õppeaine eesmärgist lähtuvalt oluliseks ka tudengite kohtumisi erinevate lavalise rahvatantsu spetsialistidega. See teenib taas üldise konteksti selgitamise ja sellest tuleneva avarama vaadetekogumi saavutamise huve.

Kokkuvõtteks võib öelda, et eranditult kõik õppejõud nägid ideaalina võimalust oma õpilaste otsesele kokkupuudetele pärimuskultuuri kandjate ja/või lavalise rahvatantsu korüfeedega. Selleks tuleb tudengeid aga ette valmistada – et nad teaksid, mida ja kuidas jälgida ning mis on taolise vaatluse ja osaluse väärtus.

Vestluse käigus antud teema ümber, tulid õppejõudude arutlustes esile järgmised küsimused: kuidas juhtida tudengite tähelepanu rahvatantsu erinevate väljendusvormide stiili iseloomustavatele iseärasustele? Millised on võimalused panna tudengeid märkama liigutuste ja liikumiste kvalitatiivseid erinevusi? Antud probleem, küll teistsuguses kontekstis, kerkis esile ka käesoleva töö algul, kus õppejõud avaldasid omi mõtteid eesti tantsu olemuse ja seda iseloomustavate eripärade üle, mis jäid paljuski määratlemata. Sellest johtuvalt jäi hetkel lahtiseks ka toimiva mooduse leidmine ülalesitatud probleemide lahendamiseks.

3.4.2.5. Paikkondlikud eripärad

Paikkondlikele iseärasustele tähelepanu juhtimine õpetamisprotsessis annab tudengile laiemat nägemust folkloorse tantsu olemusest - selle stiililisest mitmekesisusest. Selguse huvides toon siinkohal ära täpsustuse, mida mõistan paikkondlike eripärade all – regionaalselt valdavate ja äratuntavate iseärasused tantsijate üldises kehahoiakus ja liikumisestilis (nt. hüplev, madal).

Paikkondlike eripärade väljatoomist oma tundides, märkis vestluse käigus Anne:

“Et polkasid on ju näiteks palju erinevaid, et ei ole mitte ainult see peol tantsitav lihtsalt polka, vaid on ka erinevaid liike, ka paikonniti. Et seda nagu esile tuua.”

Kati peab oluliseks, et tudengid omandaksid esmalt põhisammustiku ning alles seejärel tuleks juhtida tähelepanu erinevustele hoiakutes ja asendites. Peeter paikkondlikke

tantsustiilide erinevusi oma tundides esile ei too, kuna ei loe seda oma aine eesmärkide alla kuuluvaks. Pille peab erinevates kehahoiakutes väljenduvate iseärasuste väljatoomist vajalikuks, kuid ajalisest limiidist lähtuvalt ei saa seda oma tundides praktiliselt rakendada. Paikkondlike eripäradega tegelemine, annab võimaluse ja pagasi variaabluse tunnetamiseks traditsiooni piires nii stiililiselt kui liikumistelt.

Antud teema raames toob Pille välja tähelepanuväärse küsimuse:

“Teine asi on see, et vaatan seda ja teist, aga mis siis saab omast? Kas võrdlemisvõimaluste paljusus aitab või aitab just see, et hakkangi omast peale?”

Pille käsitus toob seega esile tantsija kui personaalse tantsimisestili allika.

3.4.2.6. Varieerimine ja improviseerimine

Eelnevalt olen oma töös tähelepanu juhtinud probleemistikule, mis moodustub rahvatantsuõpetamise süsteemis toimivate standardite ümber (tantsukirjelduste järgimisest tulenevad stambid). Siinkohal toon ära olemasolevad seisukohad, mis selgitavad võimalikke vahendeid folkloorsele tantsuvaramule iseloomuliku varieerimisvabaduse saavutamiseks tantsutundides.

Pille: “Kui põhisammud ja põhiliigid saaks läbi käidud ja iga asja juurde näited tuua, et süsteemi terviklikult anda, et erinevad elemendid, erinevad võtted oleksid sees. Anda nii palju variante kui võimalik, et põhisammude pealt ja selle pealt, mis meelde on jäänud ise edasi minna.”

Peeter: “Varieerimise suhtes peab olema lihtsalt avatud ja rõhutama tudengitele, et neid tantse ei saa võtta üks ühele, et tants ei kaotaks oma iseloomu.”

Seega on oluline õpetamisprotsessis nii praktilise tegevuse kui verbaalse selgitustöö kaudu rõhutada tudengitele eesti folkloorse tantsu variantiderohket olemust. Kui tudengid omavad ülevaadet nimetatud tantsuvariantidest ja on vabad nende vahel tantsimise ajal varieerima, võib seda nimetada varieerimiseks traditsiooni raames. Siia lisanduvaid tudengi enda poolt loodud teisendusi liikumistest, sammudest ja võtetest

(kus üldine hoiak jääb moonutamata) võib nimetada improvisatsiooniks traditsiooni piires.

3.4.2.7. Looming rahvatantsu baasil

Nagu ka eelmises osas välja tõin, on selgeid piire varieerimise, improviseerimise ja uusloomingu vahele raske tõmmata. Ometi on olemas osa rahvatantsualasest loomingust, mis kulmineerub kindla vormi näol ega sisalda eelnevalt tantsijate vahel kokku leppimata varieerimist. Siia kuuluvad laval esitamiseks mõeldud folkloorse tantsu töötlused ning seaded. Viimane käsitlus on valdav ka Anne ning Kati nõudmistes rahvatantsualase loomingu praktiliseks teostamiseks.

Anne: “Ma tahan, et ta leiaks ise oma tantsu, omal viisil, tantsuinimese jaoks, looja jaoks. Selleks ma annangi võimaluse, mis on neil ühe semestri töö, see oma tantsu tegemine. See on nagu lõputöö niiöelda. See, mis läheb lavale tegelikult. Tegelikult on ta lavale minekuks.”

Siinjuures on Anne teinud oma õpetamissüsteemis ka erandeid – kui mõnda tudengit süüdi tegemine “kinni paneb” (väljend pärineb Anne sõnakasutusest), on ta lubanud esitada õpilasel oma nägemuse “oma tantsu” kujul (“oma tants” märgib siin tudengi poolt loodud tantsu). Lõputöö eesmärk on folkloorse tantsuvara eripärade rõhutamine ja tudengi kui isiksuse ning looja nägemuse väljendamine läbi rahvatantsu prisma.

Looming folkloorse tantsu baasil on tulevaste tantsuõpetajate ja koreograafide jaoks oluline kogemus, kuid selle täiuslikuks toimimiseks oleks tarvis õppeprogrammis teha mõningaid muudatusi.

Kati: “Tudengitel on väga suur koormus, nad peavad väga paljudes ainetes suutma midagi luua. Ka eesti tantsuga võiks olla neil mingi tsükel, et ei ole muid asju kõrval ja et võiks sealt mingi tulem välja tulla.”

Peeter kinnitab varasematele kogemustele rajanedes, kuivõrd toimiv on võimalus just läbi uusloomingu panna tudengeid avastama eesti rahvatantsu sügavust ja eripära.

Peeter: “Ma arvan, et me saime ka rahva eesti tantsust huvituma panna. Oli küll lavatants, aga neil tekkis huvi. Asi baseerus ikka eesti tantsu ainetel, autoritantsud küll. Lõime eesti aines uusi tantse.”

Siit kerkib aga järjekordselt esile küsimus – milles seisneb see nn. **eesti aines**, mis eristab eesti rahvatantsu ükskõik millise muu rahva traditsioonilistest tantsudest ja kuidas seda tabada? Kas peegeldub eestilikkus sammude joonises ja järjekorras või on meie tantsus midagi kirjeldamatut, mida võime üksnes tunnetuslikul teel tajuda ning edasi kanda? Vastustest neile küsimustele võiks kujuneda alustalad ka loominguteostamiseks folkloorse tantsuvaramu baasilt.

3.4.2.8. Rahvatantsu tõlkimine tänapäevasesse keelde

Eelnenud teemaga haakub sujuvalt allkäsitletav (ühena kolledži üldistest prioriteetidest kätketud) - traditsioonilise kultuuri sidumise võimalus praeguse aja juhtivate kultuuriliste ilmingute ja stiilidega.

“See on kool, mille sisuks on läbiva omakultuurilise enesetunnetuseni jõudmine üha muutuv ja uuenev aeg, seda kõike enam elusa ja hingava organismi kui hämarduva näitusesaalina” (Viljandi Kultuurikolledž 18.02. 2002).

Hetkel näevad kõik neli VKK-i rahvatantsuõpetajat rahvatraditsioonist pärineval materjalil põhinevat, kuid modernsete vahenditega teostatud loomingut olulise väljundina folkloorse tantsurepertuaari taaselustamisel. Seda aga tulevikuperspektiivis. Toon alljärgnevalt ära põhjused, miks praegune aeg ei ole nimetatud rahvatantsunägemuseks küps.

Anne: “Kui eesti tantsu tahta nõ. tänapäevasesse keelde panna, siis hakkavad kohe mingid stambid tööle.”

Kati: “Tänapäeva ühiskond ei soosi sellist omapärasemat kaasaegset tantsu ja rahvatantsu kokku panna. Ühiskond soosib trillat - trallat .. sellist tantsu, kus ei ole sisu ja mõtet, vaid lihtsalt tants tantsu pärast.”

Pille ja Peeter tõstavad modernsete lähenemiste ja rahvatraditsioonist pärineva ainese liitmise juures esile sellele eelneva põhjaliku süvenemise vajalikkuse folkloorsesse materjali, et mitte erinevaid asju omavahel teadmatuses segamini ajada.

3.4.2.9. Saatemuusika

Järgneva alateemaga tulen oma erialale päris lähedale. Nimelt annan siinkohal ülevaate rahvatantsude õpetamisel vältimatu vahendi – saatemuusika(u) kasutamise võimalustest

VKK-s ja ühes sellega ka õppejõudude üldiseid seisukohti ning vaateid muusika(u) rollist rahvatantsu mõjutajana.

Peeter: "Võibolla kihvtid asjad jäävad sellepärast tegemata, et ei ole head muusikat, ei osata serveerida. Tantsud on küll väga tuntud, aga oluline on mingi tekst ja hea muusika sinna taha saada. Ja siis peaks see rahva seas vägagi levima hakkama."

Tantsimisprotsessi üldist meeleolu ja tantsijate emotsionaalset pingestatust mõjutab oluliselt saatemuusika esituse kvaliteet, tempo ja stiil.

Pille: "Seal tantsuklubis käis meil ikka jube lahedaid pillimehi, ükskord käisid meil näiteks Andres Kuut ja /.../ täielik salongilik tantsuklubi oli. No kõik need samad tantsud, aga lihtsalt see, kuidas mängitakse, see ju jällegi toob stiili ka kaasa tantsimisse, nii et see oli jube huvitav."

Pille ja Peeter tõid intervjuude käigus mitmeid näiteid kirjeldamaks muusikast kantud muutusi tantsimise ja tantsijate stiilis ning karakterites.

Antud teemal konkreetsemaks minnes toon alljärgnevalt ära võimalused saatemuusika(u) rakendamisel VKK-s toimuva rahvatantsuõpetamise raames.

Kati, Anne ja Peeter kasutavad oma tundides muusikat salvestatud kujul CD-le ja kassetidele. Kõik kolm õppejõudu leiavad, et neile sobivat muusikalise ja tehnilise kvaliteediga materjali on raske leida. Samas ei toimi saatemuusika helikandjaile fikseeritud kujul tantsude õpetamisprotsessi elavdajana, kuna puudub otsene kontakt muusiku ja tantsijate vahel ning seega ka spontaanne ja paindlik teineteise mõjutamine.

Anne: "Helikandjatega saab küll õpetada tantsu ära, aga tunnetus tuleb ikka läbi elava inimese. Kui mul on laboratoorne töö, et ma tehniliselt õpetan mingit sammu, kui on sammude eripära, siis ei pea istuma muusik seal, aga tantsida saab ikka ainult elava pillimehe järgi."

Peeter rõhutab jätkuvalt saatemuusika hea muusikalise kvaliteedi olulisust ning peab enda ülesandeks otsida välja võimalikult eriilmelisi variante esitustest, et anda tudengitele valikuvõimalus. Sellest tulenevalt on Peeter ka ise organiseerinud salvestusi sobiva materjali tekitamiseks.

Kati ja Anne rahvatantsutundides toimub tantsude õpetamine ka klaveri saatel. Viimast peavad mõlemad ebasobivaks saateinstrumendiks rahvatraditsioonist pärineva tantsuvara omandamisel.

Anne: “Folkloorset tantsu õpitakse klaveri saatel – see on nonsens. Iial ei saa seda tunnetust kätte, mis peaks. Autoritantse õpetades klaver ei häiri, kuna lood on juba ette ära arranžeeritud, teravalt häirib, kui õpetada pärimustantsu.”

Klaveri tämber rahvatantsu saatemuusikas tähistab seega väga kindla ajavahemiku ning suunitlusega repertuaari.

Anne: “See klaver on meile jäänud nagu mingi ajastu ripats.”

Elavat muusikat (enamasti karmoškale) kasutab oma tundides ka Pille, olles ise samal ajal nii tantsude õpetaja kui saatemuusiku rollis. See omakorda loob õppejõule võimaluse tantsijatega vastavalt vajadusele “manipuleerida” ehk varieerida erinevate tempode, stiilide ja karakteritega. Taoline õpetamisprotsess on paindlik ja loomulik, kuna mõlemad pooled omavad vastastikust elavat kontakti, mis annab võimaluse vahetult ning kiiresti reageerida muutustele ja nendest tulenevatele uutele võimalustele. Tantsija ja muusiku vaheline paindlik suhe eeldab mõlema osapoole vastastikust tähelepanelikkust ning respekti. Tihti tuleb ette olukordi, kus pillimees ei oma otsest ja teadlikku sidet tantsijatega ning vastupidi. Seega on rahvatantsuõpetamise oluline missioon juhtida tantsijate tähelepanu muusiku rollile tantsu **saatjana**. Viimast rõhutades, areneb tantsijas taju ja tundlikkus lähtuda oma liigutustes muusikas aset leidvatest variatsioonidest. Teisisõnu – rahvatantsuõpetuses võiks olla koht teadlikul muusika kuulamisel ja läbitunnetamisel.

3.4.2.10. Õppejõudude soovid

Käesoleva analüüsiosa lõpetan teemaga, mis intervjuujuhendis kandis nimetust “Kuldkalake”. Sinna alla mahtusid õppejõudude erialased soovid ja unistused, mille siinkohal kokkuvõtlikuna lugejani toon.

Kõigi nelja õpetaja mõtteid jäi kroonima **koostöö** saavutamise soov. Seda nii oma õppetooli kui kogu kolledži raames. Kati tõi välja arvamuse, et nõnda kasvaks eriilmeliste väljundite leidmise võimalus folkloorsele tantsule.

Kati: "Eesti folkloorsele tantsule peaks leidma väljundeid nii tantsukateedri sees kui rahvamuusikute poole pealt tantsuklubis, et seda teadvustada, et ta olemas on."

Kati, Anne ja Peeter leidsid, et neid abistaks rahvatantsude õpetamisel kõige enam, kui tunnis viibiks muusik (näitena toodi välja torupilli- ja löötsamängijaid). Kati lisas siia ka omapoolse unistuse töötada segarühmaga.

Kati: "Täissegarühm ja muusikud, kui on põhi olemas ja kui nad on niipalju noored ja andekad inimesed, siis vabadus kätte ja lasta luua .. nii folkloori kui autoriloomingu pealt."

Peeter tunnistas, et tunneb puudust initsiaatorist, kes "sunniks" teda eesti rahvatraditsioonist pärinevat ainet põhjalikumalt uurima.

Peeter: "Tahaks, et mind ka keegi veel ekspeditsioonidele kaasa tiriks ..."

Anne unistuseks on töö inimestega, kes on tõepoolest huvitatud eesti rahvatantsu põhjalikumast tundmaõppimisest. See omakorda on eelduseks tudengi avatusele materjali vastuvõtmisel.

Anne: "Tahaksin teha tööd nendega, kes seda soovivad /.../ noor inimene, kui ta tuleb .. võta vastu, mis sulle antakse ja tee alles pärast järeldus ..."

Pille suurim soov oleks leida aega, et teha põhjalikumad tööd Kristjan Toropi materjalidega ning lisada selle kaudu õpetatavale sügavust. Samas on tema unistuseks leida endale kolleege üle Eesti, kellega erialaste küsimuste üle mõtteid vahetada ning vahel ka vaielda saaks.

Pille: "Tahaks, et sama sooviga inimesi oleks veel vabariigis, et oleks võimalik arutada ja kontrollida omi ideid .."

Intervjuude käigud toodi välja ka hulgaliselt probleeme, mis on seotud rahvatantsuõpetamisega VKK-s ning Eestis tervikuna. Antud töös olen kajastanud ainult neid, mis mind huvitavate teemadega seotud olid.

Toon omalt poolt antud analüüsiosa kokkuvõtva märksõnana välja **koostöö**, et luua sildu pigem tööst välja tulnud sarnasuste kui erinevuste vahel nelja õppejõu seisukohtade ja vaadete põhjal eesti rahvatantsu olemusest ning õpetamisest. Leian, et vaatamata õppejõudude valitud õpetamismeetodite erinevusele, võib eesmärki pidada siiski ühtseteks – püüd tabada **eestilikkust** meie rahvatantsus. Viimase saavutamine nõuab aga hulgaliselt otsinguid ja kompimisi tundmatul pinnal.

KOKKUVÕTE

Käesolev kirjatöö on mõeldud eelkõige neile, kel on huvi eesti rahvatantsu üldise olukorra ja õpetamise vastu. Kuigi töös on välja toodud ainult ühe väikese, kuid samas mõjuka grupi inimeste sellealased seisukohad ja vaated, on see siiski omamoodi peegelduseks laiematele arusaamadele, mis on valdavad kogu ühiskonnas.

Töö jaguneb kaheks suuremaks alaosaks, millest esimene kajastab rahvatantsusiseste väljendusvormide stiilianalüüsi ja ning teine VKK-s aset leidva rahvatantsualase koolituse prioriteete ja õpetamismeetodeid.

Tulemuseni jõudmiseks valitud vahendid (osalusvaatlus, poolstruktureeritud intervjuu) täitsid oma ülesande, kuid põhjustasid töö koostamisel ka komplikatsioone – olulise materjali selekteerimine vähemolulisest. Keeruliseks osutus ka ainese süstematiseerimine ning võrdlemine, kuna intervjuude käigus laekunud informatsioon oli üldjoontes laialivalguv.

Töö jaoks materjali kogudes, seda lahti mõtestades ja analüüsides pidasin silmas eesmärki tuua esile võimalikud **sarnasused** ja **erinevused** õppejõudude vaadetes, mis võimaldaksid kujundada ühtset tervikpilti. Samas hoidusin tegemast liigseid üldistusi, et mitte muutuda subjektiivseks. Tulemusena toon siinkohal esile tähelepaneku, et vaatamata erinevustele õpetamismeetodite valikul, on õppejõudude üldised eesmärgid

õpetamise tulemuste osas siiski ühtsed. See aga loob potentsiaali edaspidiseks koostööks ning teineteisetäiendamiseks.

Analüüside tulemused on ajutised, kuna elu muutub ja inimeste seisukohad teisenevad koos sellega. Seega ei saa antud kirjatööd lugeda lõpetatuks – töös leiduvaid ideid võib jätkuvalt interpreteerida.

Loodan, et lisaks ainelisele vormile käesoleva diplomitöö kujul, loob antud kirjutis inspireeriva pinnase ka jätkuvatele mõttearendustele.

ALLIKAD

Avaldatud materjalid:

Aarelaid, A. 1990. *Rahva mälumustrid. Kultuuriteoreetilisi etüüde*. Tln., Olion.

Artikkel: *Alan Lomax koreomeetrikast*. 1988 – Teater. Muusika. Kino., nr 2, lk. 13-15.

Berg, M. 1987. *Kirjutajad. Seisab üksi mäepeal*. Tln., Eesti Raamat.

Eesti Entsüklopeedia. 1994. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Jaago, T. 1999. *Rahvaluule mõiste kujunemine Eestis*. – Mäetagused, nr 9, lk. 70-91.

Jooni eesti rahvatantsu arengust. 1998. Toim. Aassalu, H. Tln., Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus.

Põldmäe, R. & Tampere, H. 1938. *Valimik eesti rahvatantse*. Eesti rahvaluule arhiivi kirjastus. Tartu.

Rahvatantsu uurimine: arhiivid, meetodid, teooriad. Sümpoosioni materjalid. 1999.

Toim. Lukka, E., Lilienthal, M., Salum, A., Sarv, V. Viljandi Kultuurikolledž. Viljandi.

Tahvonen, K. 2001. *Tantsu struktuur ja funktsioonid: antropoloogiline perspektiiv*.

Tln., Tallinna Pedagoogikaülikool, Eesti filoloogia osakond. Proseminari töö.

Toomi, U. 1983. *Kaerajaanist tantsupeoni*. Tln., Eesti Raamat.

Tampere, H. 1975. *Eesti rahvapillid ja rahvatantsud*. Tln., Kirjastus Eesti Raamat.

Torop, K. 1995. *Kontratantsud*. Tln., Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus.

Torop, K. 2000. *Eesti rahvatantsu oskussõnastik*. Tln., Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus.

Viljandi Kultuurikolledž. <http://kultuur.edu.ee/> 20. 02. 2002.

Käsitajalised materjalid:

Eesti tantsu aineprogramm – Viljandi Kultuurikolledži Lavakunstide osakonnas.

Oma tantsu aineprogramm – Viljandi Kultuurikolledži Muusikaosakonnas.

Avaldamata materjalid:

Anne. Autori intervjuu Annega 14. detsember 2001.a. Üleskirjutus autori erakogus.

Kati. Autori intervjuu Katiga 20. detsember 2001.a. Üleskirjutus autori erakogus.

Peeter. Autori intervjuu Peetriga 17. detsember 2001.a. Üleskirjutus autori erakogus.

Pille. Autori intervjuu Pillega 18. detsember 2001.a. Üleskirjutus autori erakogus.

Tantsuklubide liikumise kroonika. Alustatud detsember 1991. Pille erakogu.

Tabel 1 "Mõisted"

Mõisted	Kati	Anne	Pille	Peeter
Rahvatants	Termin ei too ette ühtegi konkreetset tantsu, pigem rahvariided.	Tantsupeotantsude kohta öeldakse rahvatants. Uuslooming. Natuke lõrtsitud nimetus.	Üldine mõiste. Valdav keskmine eestlane võtab seda kui tantsupidu.	Termin toob ette autoritantsud, puine ja pisut halva kõlaga nimetus.
Folkloorne tants	Vana, üleskirjutatud materjal, aga ei saa öelda, et just nii oli ja mitte teisiti, sest keegi ei tea, kuidas tegelikult oli.	Üldine ja ametlik nimetus.	Materjali reprodutseerimine, nii nagu see on folkloristide poolt kirja pandud. Pärimusega enam kätte ei saa.	Tants, mida tantsitakse iseendale. Vana mõiste, praegu võiks asendada seda "oma tants".
Pärimustants	Tants, mida on põlvest põlve edasi kantud ja mida saab otseselt kellegi käest võtta / õppida.	Sama, mis folkloorne tants, aga kodusem nimetus ja iseloomustab paremini sisu. Päritud tunnetus ja ajalooline ehedus.	Õpitud suuliselt koha peal.	Peeter: "Näiteks tantsud, mille kogusin Hiiu- ja Saare maakondade ekspeditsioonilt." (otseselt kellegi käest õpitud materjal)
Seltskonnatants	Eelmise sajandi tantsud; tänapäeval rumbad, valsid jms.	Segunenud võõraga. Lõbustuslikud tantsud. Väga kindel repertuaar.	Tants ongi seltskondlik tegevus.	Baseerub rahvalikul muusikal. Sajandivahetuse tantsud. Tähtis on seltskondlik suhtlemine.
Oma tants	Tants, mida tantsin üksi, omaette ja mida ma ei näita teistele.	Sama, mis pärimustants, ainult moodsam nimetus. Asi, millel on eesti põhi all.	Tähtis on tantsu tunnetuslik pool. Materjaliks on kirja pandud folkloorsed tantsud.	Tants, mida tantsin iseendale, mitte esinemiseks, mida on hea ja mugav tantsida. Folkloorse tantsu tänapäevase nimetus.